

Univerzita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta

Klinika adiktologie

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví

Studijní obor: Adiktologie

Jiří Habarta

**Pilotní projekt spolupráce neziskové organizace s Policií
České republiky na prosazení práva v oblasti zákona
č.379/2005 Sb."tabákového zákona" ve Vsetíně.**

Promoting the Tobacco Control Law No. 379/2005 in the
City of Vsetín: a Pilot Project Based on the Cooperation
of an NGO and the Local Department of the Czech Police
Force

Bakalářská práce

Vedoucí práce: JUDr. Michaela Štefunková, PhD.

Praha 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a všechny použité prameny řádně citoval a uvedl. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

Jiří Habarta

Ve Vsetíně 14.července 2013

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí mé bakalářské práce JUDr. Michaela Štefunkové, PhD. za odborné vedení a rady při zpracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod	7
1. Cíl práce	8
A. Teoretická část práce	8
2. Historie kouření tabáku	8
2.1. Americký kontinent – „kolébka tabáku“	9
2.2 Rozšíření tabáku	10
2.3 Vývoj názorů na škodlivost kouření	11
3. Současný stav kouření	12
3.1 Kouření ve světě	12
3.2 Kouření v České republice	12
4. Zkušenosti spojené s kouřením	13
4.1 Prenatální období	13
4.2 Novorozenci, kojenci a batolata	13
4.3 Předškolní a mladší školní věk	14
4.4 Puberta a dospívání	14
5. Kuřáctví mladých lidí	15
6. Motivy ke kouření	17
6.1 Nefarmakologické motivy	17
6.2 Farmakologické motivy	17
7. Co ovlivňuje kouření	19
7.1 Osobnost a vlastnosti člověka	19
7.2 Sociální vlivy	19
7.2.1 Rodina	19
7.2.2 Škola	20
7.2.3 Vrstevníci	20
7.3 Dostupnost tabáku a tabákových výrobků	20
7.4 Propagace tabákových výrobků a firem	21
7.5 Cigarety a tabákové výrobky	22
8. Prevence užívání návykových látek	28
8.1 Primární prevence	28
8.1.1 Nespecifická primární prevence	29
8.1.2 Specifická primární prevence	29
8.2 Sekundární prevence	30
8.3 Terciální prevence	30
8.4 Principy preventivního působení v rodině	30
8.5 Role školy v prevenci	31
9. Rámcová úmluva o kontrole tabáku	33
10. Legislativní opatření v České republice	36
11. Světový den bez tabáku – 31. květen	36
B. Praktická část práce	36
12. Pilotní projekt spolupráce neziskové organizace s Policií ČR	36
12.1 Hypotézy	37
12.2 Výchozí situace projektu	37
12.3 Paradigma projektu	38
12.4 Legislativní rámec projektu	38

12.5 Cíle projektu	39
12.6 Základní aktivity projektu	39
12.7 Cílová skupina projektu	40
12.8 Výstupy a hodnocená kritéria	40
12.9 Medializace projektu	40
12.10 Partneři a spolupracující subjekty	40
12.11 Předpokládaný harmonogram projektu	41
12.12 Rozpočet projektu	41
12.13 Dokumenty vytvořené k projektu	41
12.14 Plakát projektu	42
12.15 Tabulka záchytů	44
12.16 Manuál krátké intervence	49
12.17 Průběh projektu	51
12.18 Edukační a informační část projektu	52
12.19 Monitoring dodržování zákazu prodeje tabákových výrobků	53
12.20 Kontrolní a represivní část projektu	55
12.21 Diskuze	56
12.22 Závěr	58
12.22 Seznam literatury	60
12.23 Internetové zdroje	61
12.24 Seznam tabulek	63
12.25 Seznam obrázků	63

Identifikační záznam:

HABARTA, Jiří. *Pilotní projekt spolupráce neziskové organizace s Policií České republiky na prosazení práva v oblasti zákona č.379/2005 Sb."tabákového zákona" ve Vsetíně. [Promoting the Tobacco Control Law No. 379/2005 in the City of Vsetín: a Pilot Project Based on the Cooperation of an NGO and the Local Department of the Czech Police Force].* Praha, 2013. 63 s., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie. Vedoucí práce JUDr. Michaela Štefunková, PhD.

Abstrakt:

Práce popisuje průběh pilotního projektu spolupráce Vsetínského občanského sdružení s Policií České republiky na prosazení práva v oblasti zákona č.379/2005 Sb. ve Vsetíně. V teoretické části práce popisuje vliv kouření tabáku na lidský organizmus s přihlédnutím k dětskému věku. V další části popisuje samotný průběh projektu "Děti nekouří", který proběhl ve Vsetíně. Popisuje jednání s představiteli Policie České republiky na přípravě projektu, samotnou informační část projektu a následnou část kontrolní. Na závěr práce shrnuje zkušenosti členů občanského sdružení se spoluprací se státní správou na prosazování zákonnosti v této oblasti.

Klíčová slova:

pilotní, projekt, občanské, sdružení, Vsetín, Policie, Česká republika, děti, kouření, tabák, zdraví, kontrola, informace, zkušenosti, zákon,

Title: Promoting the Tobacco Control Law No. 379/2005 in the City of Vsetín: a Pilot Project Based on the Cooperation of an NGO and the Local Department of the Czech Police Force

Abstract:

This paper outlines the development of a pilot project that involved cooperation between a civic association and the local police department in the area of promoting the tobacco control law no. 379/2005 in the city of Vsetín. In the theory chapter I describe the effects smoking of tobacco has on the human body with a particular attention to the effects on children. The next section is about the field project "Children Don't Smoke", which the NGO carried out in the city of Vsetín, and its specific stages. The following chapter details each stage: the planning meetings of the members of the NGO and the police force, the information campaign and the evaluation process. Finally, in the conclusion I summarize the experience of the NGO with the state administration in applying the law in the area of tobacco control..

Keywords:

pilot, project, civic association, NGO, Vsetín, police, Czech Republic, children, smoking, health, control, information, experience, law.

Úvod

Kouření tabáku a z toho pocházející závislost na nikotinu je závažným a stále aktuálním společenským problémem. Kouření, ať už ve formě doutníků, dýmky či cigaret je nejrozšířenějším lidským návykem, nejrozšířenější závislostí, která je současnou společností stále velmi tolerována. Závislost na nikotinu je podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) označena jako nemoc pod diagnózou F.17.2. Celosvětově se v této souvislosti často hovoří doslova o epidemii.

„Tabáková epidemie je až epidemií 20. století – již během něj usmrtil tabák celosvětově víc osob než obě světové války dohromady (asi 100 milionů), v tomto století to bude pravděpodobně miliarda.“ (URL1)

Závažnost problematiky kouření je veliká. V dnešní době již není pochyb, že aktivní, či pasivní vdechování tabákového kouře má ničující dopad na zdraví lidí. Kouření tabáku je významnou příčinou vzniku řady nemocí a předčasného úmrtí. Obecně lze říci, že čím dříve se s pravidelným kouřením tabáku začne, tím dříve se také objeví zdravotní problémy, které pravidelné užití tabákových výrobků přináší, a tím dříve také dochází k předčasnému úmrtí na následky kouření. Na Zemi zemře na následky kouření 560 lidí každou hodinu, 13 400 lidí každý den, 4,8 milionu lidí za rok, za dobu 20. století zemřela na následky nemocí z kouření 1 miliarda lidí. Na nemoci spojené s kouřením zemře v ČR každý rok asi 18.000 lidí. (URL 2)

Je popisován podíl kouření na vzniku 24 nemocí, které jsou rozděleny do následujících třech skupin: kardiovaskulární onemocnění (podíl kouření asi 20-25 %), nádorová onemocnění (30 %) a chronická plicní onemocnění (75 %). (Králíková, 2003).

Přes to, že je v současné době věnován velký význam prevenci onemocnění a veřejně prosazován a propagován zdravý životní styl, je počet kuřáků alarmující. V ČR kouří přibližně třetina dospělé populace, z toho co do počtu největší zastoupení tvoří dospívající mládež. S přibývajícím věkem počet kuřáků klesá. Přestávají kouřit převážně starší osoby, a to především muži, a začínají kouřit mladší osoby a ženy. Kouření cigaret se tak posunuje stále více do nižších věkových ročníků a na stranu žen.

Stále více dětí a dospívající mládeže se stává závislými na nikotinu, jediné návykové látky z celkového počtu 4-5 tisíc složek tabákového kouře či přímo v tabáku jako takovém. (Králíková, 2003)

Kouření tabáku je nejnebezpečnější v období dětství a dospívání. Právě tyto dvě věkové kategorie jsou nejvíce citlivé na zplodiny cigaretového kouře neboť ještě není ukončen jejich duševní ani tělesný vývoj. Závislost na nikotinu vzniká v tomto věku mnohem rychleji než v dospělosti a mnoho z nich zůstane závislými na tabáku po celý svůj život.

V posledních letech se výrazně rozmáhá kuřáctví mezi ženami a dívkami. Rizika spojená s kouřením jsou u nich mnohem výraznější, neboť jsou na složky tabákového kouře daleko více citlivější, než je tomu u mužů. Navíc ženy svým kouřením neohrožují jen své zdraví, ale během těhotenství i zdraví svého dítěte a následně

výchovou svým příkladem, ovlivňují také jeho postoj ke kouření. Kouření přispívá navíc také ke snížení plodnosti těchto žen.

Je mnohem snazší s kouřením vůbec nezačít, než v později bojovat se vzniklou závislostí a jejími zdravotními následky. Proto je nutné věnovat náležitou pozornost prevenci a vychovávat děti i dospívající k nekuřáctví. Preventivní působení, ať už ze strany rodičů, učitelů ve škole, zdravotníků nebo veřejnosti, má v boji proti kuřáctví svou nezastupitelnou roli. Neméně významnou roli v prevenci kouření hrají celostátní vládní kampaně, protikuřácké aktivity EU a iniciativa Světové zdravotnické organizace (dále jen SZO).

Osud závislého kuřáka může postihnout kohokoliv, a záleží také na tom, jak mnoho budeme o problematice kouření informováni, a nakolik se necháme ovlivnit životními okolnostmi a budeme mít sílu vyrovnat se s problémy, jež přináší dnešní uspěchaná doba i bez cigarety.

1. Cíl práce

V teoretické části práce popisují problematiku kouření tabáku u dětí a dospívající mládeže. Pokusil jsem se o ucelený pohled na tuto doposud společensky velmi tolerovanou drogu, závislost na ní a možné důsledky pro uživatele.

V praktické části jsem představil v popisu pilotního projektu proces zmapování situace týkající se dostupnosti tabákových výrobků pro děti a mládež ve Vsetíně a proces nápravy při zapojení partnerů z místní samosprávy a Policie ČR.

A. Teoretická část práce

2. Historie kouření tabáku.

Kouřením se rozumí vdechování tabákového kouře do plic a jeho vydechování do okolního vzduchu. Kouří se sušené listy rostlin, které obsahují účinnou látku Nikotin. Nikotin je rostlinný alkaloid, který je přítomen v tabákových rostlinách (rod *Nicotiana*) (Tyler, 2000).

Kouření je v současnosti jedním z nejvýznamnějších faktorů, které způsobují řadu onemocnění a předčasných úmrtí. Na následky kouření tabáku u nás denně umírá několik desítek lidí, ročně je to přes 20 000 úmrtí (Králíková, Kozák, 2003). Kdyby nezačali kouřit, vůbec nemuseli onemocnět, ani předčasně umřít. Přes to, že většina lidí ví, že kouření škodí zdraví, mnoho z nich toto riziko stále silně podceňuje. Proto je nejdůležitější prevence, tedy to, aby lidé kouřit vůbec nezačali. Důležitou součástí prevence je také lepší informovanost veřejnosti o zdravotních rizicích kouření.

Většina kuřáků chce s kouřením přestat, ale je to velice obtížné, protože jsou již na kouření závislí. Závislost na kouření je nejdříve závislostí psychosociální. Kuřák je zvyklý zapalovat si cigaretu v určitých situacích. Po určité době u většiny kuřáků

vzniká závislost fyzická (drogová). Tuto fyzickou závislost způsobuje droga nikotin (Sovinová, Csémy, 2003). Jako u jiných závislostí, i zde je nezbytná adekvátní odborná pomoc při odvykání kouření.

2.1. Americký kontinent – „kolébka tabáku“

Je asi nemožné přesně určit období, kdy lidé začali kouřit poprvé. Ve starověku se při obětních obřadech spalovaly v ohni oběti místním bohům a dým měl tuto oběť vynést až do nebeských výšin, tedy až k nohám adresáta. Proto také lidé vhazovali do plamenů vonné koření a jiné pro ně vzácné věci. Hérodotos se domníval, že omamné účinky vdechutému kouři dodala semena konopí, která tam byla vhozena. Právě kouření tabáku Starý svět ještě neznal (Novák, 1980).

Tabák, sušené listy rostlin rodu *Nicotiana*, pochází z Nového světa, z Ameriky, kde se vyskytuje asi v šedesáti druzích (Zelený, 1994).

Z početné řady druhů tabáků se pro pěstování hodí k výrobním účelům jen dva druhy, a to tabák virginský (*Nicotiana tabaccum*) a tabák selský (*Nicotiana rustica*). (URL 3).

Tabák viržinský rostl výhradně v severní části Jižní Ameriky a na karibských ostrovech, odkud jej běloši převezli do Evropy a Severní Ameriky (Zelený, 1994).

Tabák viržinský je statná jednoletá bylina až 2 m vysoká, s velkými kopinatými listy a nachovými květy, její listy se používají k výrobě cigaret (Loucká, 2004).

Tabák selský rostl téměř ve všech částech Nového světa (Zelený, 1994). Tato jednoletá 1 m vysoká rostlina s žlutozelenými květy se používá k výrobě dýmkového tabáku (Loucká, 2004).

Tabákové rostliny začínají pěstovat američtí Indiáni asi před 6 000 lety před Kristem (Loucká, 2004).

Kdy lidé začali kouřit tabák nevíme. Tabákové listy se sušily nad ohněm, namáčely se nebo drtily (Zelený, 1994). Rozdrcené tabákové listy byly plněny do malých kornoutků z palmového listu, který potom zapálili a kouř vdechovali. Kouření takto nezpracovaných tabákových listů vyvolávalo určitý stav opojení (Novák, 1980). Indiáni věřili, že je kouř z tabákových listů ochrání před zlými duchy, že očistí jejich tělo i duši. Šamani se spojovali s duchy předků i duchy zvířat i rostlin.

Tabák byl často používán i jako lék. Tabákový kouř se používal proti bolesti zubů, zklidňoval koliku, horečku, a byl lékem na úpalnici.

Kouření tabákových listů praktikovaly indiánské kmeny v téměř celé Americe. Kalumet (rovné, rourkovité dýmky) kouřili Aztékové, Mayové i severoameričtí Indiáni. V Amazonii se v některých oblastech tabák nekouřil, ale jen žvýkal.

Indiánské kmeny v okolí řeky Orinoka a na horním toku řeky Amazonky tabák šňupaly ve dvojicích. Tabákový prášek si vzájemně foukaly do nosních otvorů pomocí dutých kostí (Zelený, 1994).

2.2. Rozšíření tabáku

S objevem Nového světa Kryštofem Kolumbem v roce 1492 se tabák rozšířil i do Evropy, která jej do té doby neznala. Kolumbův námořník Rodrigo de Jerez del Ayamonte si při návratu do Evropy v roce 1493 přivezl velkou zásobu tabákových listů. Z nich si vytvářel smotky, které kouřil jak se to naučil od Indiánů. Je tak prvním známým evropským kuřákem.

Ve Španělsku a Portugalsku bylo kouření zpočátku považováno za čarodějnické a hříšné počinání. Rodrigo de Jerez byl církevní inkvizicí obžalován že má styky s ďáblem. Byl odsouzen na smrt, ale nakonec byl jen vsazen na 10 let do vězení.

Přes silné pronásledování se kouření tabáku velmi rozmohlo, tabáku byly totiž připisovány nadpřirozené léčivé účinky. Tabák byl doporučován jako zázračná bylina a pěstován jako léčivá rostlina v zahradách například v Portugalsku a Španělsku. Botanické jméno *Nicotiana* dostala rostlina po francouzském vyslanci v Lisabonu Jeanu Nicotovi. Když se nakonec zázračné léčivé účinky nepotvrdily, přestal se tabák pěstovat jako léčivá rostlina a stal se drogou ke šňupání a kouření.

Portugalci přivezli tabák také do svých kolonií, hlavně do Indie, Číny a Japonska. Kolem roku 1565, za panování královny Alžběty, se dostal tabák z Portugalska a Francie do Anglie (Novák, 1980).

Kouření se stalo ve společnosti oblíbeným rituálem a tabák se začal prodávat ve speciálních obchodech ve městech. Brzy se začal tabák pěstovat v britských koloniích v Americe. Hlavním světovým producentem tabáku se stala Virginie (Tyler, 2000). Kolem roku 1560 portugalští a španělští mořeplavci přivážejí tabák také do Afriky (Loucká, 2004).

Kouření bylo zpočátku výsadou bohatých. Tabák se totiž nejdříve kouřil z drahých kovových dýmek. Teprve zavedení hliněných a dřevěných dýmek umožnilo kouření nižším společenským vrstvám (Tyler, 2000).

Kouření tabáku Evropanům brzo zachutnalo natolik, že se brzy rozšířilo nejen po celé Evropě, ale i po ostatních kontinentech. V Čechách je tabák znám od konce 16. stol. díky podpoře Rudolfa II., známého ctitele alchymie. Od 17. stol. se začal rychle rozmáhat tabákový průmysl (byly např. založeny známé virginské tabákové plantáže). Největšího rozmachu dosáhl tabák u nás v době třicetileté války. Roku 1783 zavedl Josef II. tabákový monopol. (URL 4)

První odpůrce kouření byl Anglický král Jakub I. V roce 1603 vydal jednu z prvních knížek proti kouření a začal kuřáky přísně stíhat a trestat. Proti kouření tabáku začala bojovat také katolická církev, protože její kněží kouřili a šňupali tabák při bohoslužbách. Proto roku 1642 vydal papež Urban VII. bulu, ve které stanovuje trest exkomunikace pro ty, kteří by se odvážili kouřit nebo šňupat tabák v chrámech a v chrámových předsíních (Novák, 1980).

Ve Švýcarsku mohl být kuřák potrestán pranýřem, v Persii udušen kouřem, v Číně stínali kuřákům hlavy a v Rusku byli kuřáci trestáni zbičováním, kastrací, vyříznutím rtů nebo vyhnáním na Sibiř (Tyler, 2000).

Přes všechny tyto zásahy se kouření tabáku nepodařilo vymýtit. Boj proti kouření upadá, protože vládnoucí kruhy na něm začali vydělávat. Napoleon ustanovil ve Francii státní monopol na hospodaření s tabákem a ten se stal zdrojem vysokých státních příjmů (Novák, 1980).

Kouření cigaret se rozšířilo v druhé polovině 18. stol. Cigarety se v té době balily z jakéhokoliv papíru. Šíření cigaret se nesmírně urychlilo americkým vynálezem – Bonsackovým automatickým strojem na výrobu cigaret, který byl patentován v roce 1881 (Tyler, 2000). Na počátku 20. stol. se automatizovaná výroba cigaret dostává i do Evropy (Loucká, 2004).

Po 1. světové válce zaznamenáváme velký rozmach kouření, začínají kouřit i ženy. V roce 1914 vykouřili obyvatelé USA zhruba 18 miliard cigaret, po válce v roce 1918 to bylo již 47 miliard. (URL 5)

2. světová válka přinesla obrovský nárůst kuřáků. Vojáci bojující ve válce, pravidelně dostávali s jídlem i cigarety. Kouření cigaret jim přinášelo alespoň chvíli klidu a pohody a cigareta se tak stala jejich nejlepším přítelem. Když se pak vrátili z války domů, seznámili s tímto zvykem i svoji rodinu a přátele. (Hořejší, 1997). Cigaretový „boom“ v tomto období má na svědomí hlavně jejich automatizovaná výroba.

2.3 Vývoj názorů na škodlivost kouření

Lékaři na celém světě se dlouho domnívali, že kouření vážně poškozuje zdraví, jejich domněnky však nebyly podloženy žádnými vědeckými důkazy. První klinická studie o škodlivosti tabáku byla předložena až v roce 1859. Zjistilo se, že u kuřáků dýmek vzniká mnohem častěji rakovina ústní dutiny.

V roce 1936 bylo zjištěno, že pozorování plicní rakoviny přibývalo se vzestupem kouření cigaret a proto bylo publikována hypotéza o příčinném vztahu mezi těmito jevy. A. H. Roffo zjistil, že když natíral pokusným králíkům kůži na zádech extraktem z tabákového kouře vyvolal u těchto zvířat rakovinu.

V roce 1964 byla vydána zpráva s názvem „Surgeon General’s Report on Smoking and Health“ která poprvé shrnula stanoviska ze všech do té doby známých výzkumných prací a byl učiněn tento závěr: „Kouření cigaret je zdraví škodlivý návyk tak závažný, že si vyžaduje přiměřenou zdravotnickou protiakti“ (Novák, 1980).

Tři roky poté (1967) se v New Yorku uskutečnila první celosvětová konference o škodlivosti kouření. První rezoluce Světové zdravotnické organizace (WHO) proti kouření byla vydána v roce 1973. (Hořejší, 1997) WHO vyzvala členské státy, aby provedly účinná opatření směřující k omezování kuřáctví (Novák, 1980). V té době se také na cigaretové krabičky dostává upozornění o škodlivosti kouření (Loucká, 2004).

3. Současný stav kouření

3.1 Kouření ve světě

Ve světě se v současnosti odhaduje zhruba 1,3 mld. kuřáků. Toto číslo podle odhadů vzroste na 1,6 mld. do roku 2025. Celkový počet kuřáků roste především díky nárůstu světové populace, ale také díky zvýšené spotřebě tabáku.

Na začátku 20. století bylo v rozvinutých zemích více kuřáků mezi bohatými lidmi, než mezi lidmi z nižších společenských vrstev. Za posledních 40 let se tento trend obrátil. Bohatí kouřit přestávají a lidé s nízkými příjmy kouří stále víc.

Obecně platí, že v současné době v rozvinutých zemích počet kuřáků klesá (Jha, Chaloupka, 2004). Dnes v USA kouří méně než 30 % dospělých osob, z nich velká část patří do nižších socioekonomických vrstev. Kouření v této zemi přestalo být moderní (Hořejší, 1997).

3.2 Kouření v České republice

V ČR je kolem 2.300.000 kuřáků a za rok se u nás vykouří cca. 21 miliard cigaret. Kouří 26% populace ve věku nad 18 let a téměř 30 % jsou kouřící mladí lidé nad 15 let. Počet dospělých kuřáků stále klesá. Mezi mladými lidmi je trend bohužel opačný, ve věkové skupině 15 až 18 let kouří polovina lidí, zejména dívek. Téměř 70% dospělých kuřáků by chtělo přestat kouřit, tedy téměř 2 miliony lidí. (URL 2)

Přibližně 3 % dospělých kuřáků potřebují kouřit i v noci, vzbudí se tedy a musí si jít zapálit. Kouří stále mladší lidé, průměrný věk 1. cigarety je kolem 10 let a kouří více dívek než chlapců. Roční náklady na léčbu kuřáků u nás činí asi 80 miliard Kč, oproti tomu je příjem z daní tabákových výrobků jen asi 35 miliard Kč, kouření tedy výrazně zatěžuje náš zdravotní systém a všichni tedy na kuřáky značně doplácíme. (URL 2)

4. Zkušenosti spojené s kouřením

4.1. Prenatální období

Kouření tabáku zasáhlo v současnosti i ženskou populaci. Novák uvádí: „Od šedesátých let minulého století se projevuje u nás i v ostatních zemích znepokojivá tendence: vzrůstající množství kouřících žen, zejména v adolescentním a mladém věku.“ (Novák, 1980) Nejzávažnější je u žen aktivní i pasivní kouření hlavně v době těhotenství. V České republice je v současné době přibližně 9 - 13 % těhotných žen aktivními kuřáčkami a 36,6 % těhotných žen jsou pasivními kuřáčkami. (URL 2)

Větší část budoucích matek kuřáček bere své těhotenství natolik vážně, že alespoň během tohoto období s kouřením přestane nebo jej alespoň velmi omezí. Těhotné ženy, které i nadále kouří, již nepoškozují pouze své zdraví, ale narušují také zdravý vývoj svého dítěte.

Karcinogenní, mutagenní a toxické látky, obsažené v tabákovém kouři významně ovlivňují fyziologický průběh celého těhotenství. Nikotin narušuje správné vytvoření placenty a tím zhoršuje základní předpoklad pro dobrou výživu a vývoj lidského zárodku. Karcinogenní, mutagenní a toxické látky tabákového kouře přecházejí placentou přímo do krevního oběhu plodu. Účinkem nikotinu a oxidu uhelnatého dochází ke zúžení cév, kterými díky tomu protéká menší množství krve. Dochází k omezení přísunu kyslíku a živin a růst plodu je zpomalen v mnoha směrech. Dítě je po narození menší do délky, má menší porodní hmotnost, menší obranyschopnost a zralost. Matky kuřáčky mají také vyšší procento spontánních potratů, předčasných porodů, vrozených vad u dětí a nádorového onemocnění v dětském věku. Část narozených dětí, které byly po dobu prenatálního období vystaveny nikotinu, mají po porodu přítomny abstinenční příznaky, jako zvýšený neklid, záškuby v těle atd. Je zde také zvýšené riziko vzniku syndromu náhlé smrti novorozence (SIDS). Během kojení přechází karcinogenní, mutagenní a toxické látky do mateřského mléka a mohou dítě nadále poškozovat v postnatálním vývoji. Závažné je i genetické poškození dětí, které je výsledkem kouření biologických otců, jejichž deformované spermie, jsou schopny i přes tuto skutečnost oplodnit vajíčko.

4.2. Novorozenci, kojenci a batolata

Dítě, jehož matka nebyla v době těhotenství aktivní kuřáčka nebo nebyla vystavena pasivnímu kouření, se setká se zplodinami cigaretového kouře pravděpodobně již v tomto období. Kouření cigaret je velmi rozšířenou závislostí a děti jsou často, od nejútlejšího věku, obklopeny bezohlednými kuřáky. Je-li dítě vychováno v zakouřeném prostředí, je tak vystaveno vdechování vzduchu spolu s cigaretovým kouřem, tedy s řadou látek dráždivých, toxických či karcinogenních, na které je dětský organismus daleko více citlivý, než organismus dospělý. Takovéto pasivní kouření představuje pro mladý organismus dítěte velkou zátěž a také riziko vzniku řady závažných onemocnění, proti kterým se ještě nedovede dostatečně bránit.

„Chronické dýchací obtíže u dětí, jako opakovaný kašel, sípot a zvýšená tvorba hlenu je pozorována často u dětí vystavených pasivnímu kouření. Odhaduje se, že

těmito obtížemi trpí 1,2 – 2,4 krát častěji než děti, které pasivnímu kouření vystaveny nejsou.“ (URL 2)

V kojeneckém a hlavně v batolecím období se přidává vliv zrakového vnímání, a s ním pohled na kuřáka a na zapálenou cigaretu a kouř z ní vycházející. S rozvojem pohybových schopností dochází k osobnímu kontaktu dítěte s krabičkou cigaret a se samotnou cigaretou a je umožněn snadnou dostupností tabákových výrobků v rodinném prostředí. V batolecím období, dále dochází k rozvoji řeči a rozumových schopností, a dříve či později nastane okamžik, kdy se dítě na tabákové výrobky zeptá a bude pravděpodobně chtít napodobit rodiče, tak jako v jiných životních situacích.

4.3 Předškolní a mladší školní věk

Je to věk, kdy často dochází k prvním vlastním zkušenostem s kouřením. První experimenty s tabákem zkoušejí stále mladší děti. Svobodová a Kozák uvádějí: „Podle našich průzkumů zkouší kouřit v předškolním věku jen asi 2 % dětí.“(Svobodová, Kozák, 1990)

Děti v tomto věku většinou zaujímají ke kouření negativní postoj. Kouřící člověk je nepřitahuje, tabákový dým je jim velmi nepříjemný a většina z nich je přesvědčena, že nikdy kouřit nebude. „Maximum prvních pokusů o kouření je před 10. rokem věku!“ (Novák, 1980)

Pokud už dítě sáhne po kouření, je to především ze zvědavosti. Kouření je v tomto věku nepravdivé, hlavně příležitostné. Informace o škodlivém vlivu kouření na zdraví, v rámci preventivního působení, by se tedy měly vhodnou formou podávat možná už od první třídy základní školy.

4.4 Puberta a dospívání

Pokud jde o první pokusy s kouřením v tomto věku, jsou především výsledkem sociálních vlivů a tlaku vrstevníků. Je to období, kdy mladí lidé začínají nejčastěji pravidelně kouřit.

Dle definice Světové zdravotnické organizace je pravidelné kouření vykouření nejméně jedné cigarety týdně. Denní kouření začíná nejčastěji mezi 14. a 15. rokem věku a můžeme se zde setkat i se silnými kuřáky, kteří vykouří více než 10 cigaret za den. Většina dospívajících má pocit, že s kouřením mohou kdykoli přestat a tak i přes dobrou informovanost o škodlivém vlivu kouření na jejich zdraví a závislosti na nikotinu, tyto informace podceňují.

5. Kuřáctví mladých lidí

Pokusy s kouřením v kterémkoliv věku nevyhnutně k pravidelnému kuřáctví a závislosti nevedou. Málokdo se stal pravidelným kuřákem svým prvním experimentem s vykouřenou cigaretou. Cigarety mu nechutnají. Děti si cigaretu zvědavě vyzkouší a poté často zůstanou po zbytek života nekuřáky.

Klasifikace kouření (Kozák, 1993)

Kouření cigaret – děti:

- a. nekuřák – nikdy nevykouřil celou cigaretu,
- b. současný kuřák – obvykle kouří jednu či více cigaret týdně,
- c. příležitostný kuřák – kouří, ale ne více jak jednu cigaretu týdně,
- d. experimentující kuřák – kouřil či kouří cigarety, ne však častěji než jednu cigaretu za měsíc,
- e. bývalý kuřák – kouřil jednu či více cigaret týdně, nyní nekouří.

Kouření cigaret – dospělí:

- a. nekuřák – nikdy nekouřil více jak jednu cigaretu denně po dobu 6 měsíců,
- b. současný kuřák – obvykle kouří nejméně jednu cigaretu denně,
- c. příležitostný kuřák – obvykle kouří méně než jednu cigaretu denně,
- d. bývalý kuřák – kouřil nejméně jednu cigaretu denně alespoň po dobu 6 měsíců, ale nyní nekouří.

Vznik kuřáctví je podmíněn psychosociálními vlivy a dále udržován psychickými, sociálními a v neposlední řadě ekonomickými stimuly. (Kozák, 1993)

Pocity z první vykouřené cigarety jsou pro většinu lidí obvykle velmi nepříjemné a podobné je to i u několika dalších po té. Dosáhne-li ovšem dávka nikotinu při tomto pokusu určitou mez, že ji mladý organismus není schopen zvládnout, vznikne otrava nikotinem. „K takové otravě dochází u osob, které nemají zkušenost s kouřením (kuřáků – začátečníků), nebo u osob, které z nějakého důvodu překročily svoji obvyklou dávku.“ (Urban, 1973) Mezi typické příznaky otravy patří nevolnost, zvracení, bolesti hlavy, závratě, atd. Uspokojení z kouření přichází, až když po dalších experimentech s kouřením se přiměřené množství nikotinu stane příjemným a rychle se vyvine tolerance na vedlejší příznaky. Uspokojení potom vede k opakování činnosti – k návyku kouřit.

Je-li po prvních pokusech přítomno uspokojení z kouření, následuje obvykle sociálně podmíněné příležitostné kouření. Takovýto kuřák kouří jen za určitých situací, a to hlavně na diskotékách, oslavách a zábavách. Čistě jen sociálně podmíněných příležitostných kuřáků je však poměrně málo. Příležitostné kuřáctví často vede postupně k pravidelnému kuřáctví. Postupně se zkracují intervaly mezi jednotlivými vykouřenými cigaretami a roste počet vykouřených cigaret. Nikotin v tomto období přináší spokojenost, pohodu, uvolnění a relaxaci, cigareta se stává požítkem. S každou další vykouřenou cigaretou se podporuje vznik závislosti. Přibližně po dvou letech pravidelného kouření tabáku vzniká závislost a kuřák již dále kouří v podstatě jen z důvodu vyhnutí se nepříjemným abstinčním příznakům.

Abstinenční příznaky vznikají u pravidelných kuřáků asi po jedné až dvou hodinách po posledním kouření a projevují se bažením po cigaretě, ale hlavně neklidem, podrážděností, nesoustředěností, a vnitřním napětím.

Tyto abstinenci příznaky se objevují proto, že v krevním séru došlo k poklesu koncentrace nikotinu, na jehož určitou hladinu si organismus během pravidelného kouření navykl (Kozák, 1993).

Aby se vyhnuli těmto nepříjemným signálům organismu, že chce novou dávku nikotinu, sáhnou raději po cigaretě již automaticky ještě před jejich nástupem. Pravidelní kuřáci samozřejmě vědí o škodlivém vlivu kouření na své zdraví a často jej již i pociťují, ale závislost, kterou si sami vypěstovali, je nutí kouřit dál.

Zrádnost dospívání totiž spočívá v tom, že informace o škodlivosti kouření nejsou v tomto věku příliš reálnou hrozbou. Racionalita a vzdálená budoucnost nejsou pro ně příliš populární, jde totiž o lidi, kteří dosud neměli ještě žádné výrazné zdravotní potíže a proto u nich chybí strach o své zdraví, stejně jako pocit vlastní zodpovědnosti. Důkazem toho je množství mladistvých kuřáků a snižující se věková hranice pravidelného kuřáctví. Potíže způsobené kouřením se ovšem, bohužel pro ně, neobjeví hned, ale až po několika letech či desetiletích pravidelného kouření.

6. Motivy ke kouření

Motivů vedoucích děti a mládež ke kouření je hned několik. Dá se říci, že co jedinec, to trochu odlišný důvod, proč s kouřením začal a pokračuje v něm.

Tyto motivy lze rozdělit do dvou hlavních skupin: nefarmakologické a farmakologické.

6.1 Nefarmakologické motivy

Mezi nefarmakologické motivy se řadí motivy psychosociální, požitkářské a senzorykomotorické (Kozák, 1993).

Mezi typické motivující situace patří pobyt ve společnosti kde se kouří, většinou ve spojení se zábavou a s konzumací alkoholických nápojů. Mladý člověk chce pomocí cigarety snadněji zapadnout do společnosti, touží vypadat dospěleji, být moderní, zapůsobit na opačné pohlaví, prosadit se v kolektivu. Tabákový výrobek mu pozvedá sebevědomí. Cigareta zde také usnadňuje společenský kontakt, záminku k seznámení. „Chrání jako škraboška – skrývá společenskou neohrabanost, nejisté chování, substituují slova, tvoří důležitý neverbální komunikační kanál.“ (Novák, 1980) Právě psychosociální motivy mají největší podíl na tom, proč mladí lidé začínají s kouřením a vyskytují se převážně u začínajících a příležitostných kuřáků.

Dalším motivem může být požitek pohody a relaxace, které kouření tabáku kuřákům přináší. Jde především o samotný rituál kouření, který je hlavním motivem k zapálení tabákového výrobku. Kuřákům se hlavně líbí manipulace s cigaretou a ohněm a soustředění se na odklepávání popela. Tento rituál jim sníží napětí, má na ně zklidňující efekt. Důležitý je také fenomén zděděný po předcích, fascinace ohněm, kuřák se zalíbením pozoruje hořící cigaretu a kouř z ní vycházející. Nikotin zde zatím nehraje významnou roli a důležitý je hlavně prožitek rituálu kouření, který jej však může k závislosti přivést.

Nezanedbatelný je i vliv motivace pro kouření spojený s pohodou a relaxací. Pro kuřáka je také důležitá vůně tabáku a chuť kouře během kouření, dále vizuálně vnímané ladné křivky tabákového kouře, světýlko cigarety ve tmě a také zručnost při manipulaci s tabákovým výrobkem.

6.2 Farmakologické motivy

Nejdůležitější je zde farmakologický vliv nikotinu a závislost na něm. Svou roli samozřejmě hraje i návykové chování, kdy si kuřák zapaluje cigaretu bez konkrétního důvodu, automaticky. Jde o typické chování silných mnohaletých kuřáků, kteří už kouří jen z důvodu odstranění svých silných abstinenčních příznaků. Nikotin působící na centrální nervový systém, následovaný rychlým vyplavením neurotransmiterů, jako je například dopamin, pravidelným kuřákům ovlivňuje jejich náladu. Nikotin má efekt stimulační, tedy znatelně povzbuzuje a umožňuje lepší soustředění. Na druhé straně uklidňuje, odpoutává od starostí a stresu.

„Závislost na nikotinu lze snadno a rychle určit podle odpovědí na dvě klíčové otázky: kolik cigaret denně kuřák kouří (15 a více obvykle znamená závislost na nikotinu) a jak brzy po probuzení si musí zapálit svou první cigaretu (kuřák závislý na nikotinu si obvykle zapaluje do 60 minut po probuzení).“ (Králíková, 2003)

7. Co ovlivňuje kouření

7.1 Osobnost a vlastnosti člověka

Nejdůležitější roli zde sehrává typ osobnosti a vlastnosti dítěte. „Neexistuje osobnost, která by byla proti vzniku závislosti na návykových látkách stoprocentně chráněna“. (Presl, 1995)

Je pravděpodobné, že za určitých podmínek je možné drogovou závislost vypěstovat u každého jedince. „Tato souhra okolností spojená s přítomností určité drogy působí na organismus příslušného jedince tak silně, že bariéry prevence se bortí a vzniká závislost.“ (Presl, 1995)

K závislosti predisponované osoby lze rozdělit na dvě skupiny. První skupinou jsou osoby vnitřně křehké, se zvýšenou citlivostí, úzkostné, bojácné, zranitelné, citově a emočně labilní. Jsou to osoby spíše introvertní, mají problémy s mezilidskou komunikací, se vztahy, s nízkým sebevědomím atd.

Druhým typem osob jsou naopak osoby extrovertní, které se s oblibou veřejně předvádějí a které rády na sebe upozorňují. Jsou to osoby více impulzivní, se sníženou schopností koncentrace, jsou vzdorovití a roztržití.

Nekuřáci jsou často popisováni jako cílevědomí, přátelští, sebevědomí, klidní a soustředění. Ve škole dosahují dobrých výsledků, většinou patří mezi nejlepší žáky a vynikají ve sportu a jiných zájmových kroužcích. Těmito vlastnostmi příliš neimponují svým ostatním vrstevníkům.

Riziko vzniku kuřáctví u dětí a dospívající mládeže dále zvyšují: duševní poruchy a poruchy chování, prenatální či perinatální poškození mozku, úraz hlavy, nedostatek dovedností v mezilidských vztazích, nízká schopnost odolávání tlaku okolí, nedostatek způsobů zvládání stresu, špatné sebeovládání, neznalost rizik kouření, setkání s tabákem v nízkém věku, tělesná vada, vyšší tělesná hmotnost, nízká inteligence. (Nešpor, Csémy, 2003)

7.2 Sociální vlivy

7.2.1 Rodina

V procesu učení si v průběhu času vytváříme vlastní postoje a názory k řadě věcí a situací, se kterými se v životě setkáváme. Tento proces probíhá nejintenzivněji v rodině. Dítě podvědomě přejímá styl života svých rodičů nebo vychovávající osoby. V rodině vzniká nesčetné množství modelových situací, kdy na základě jejich řešení dochází k posilování vhodných nebo nevhodných návyků. (Presl, 1995)

Asi nejlepší výchovnou metodou je osobní příklad. Nekouří-li tedy rodiče, lze předpokládat, že vznik kuřáctví u jejich dítěte je mnohem menší, než je tomu u dětí kuřáků. „Je jisté, že nepříznivý vliv příkladů rodičů a jiných členů rodiny patří k nejčastějším příčinám závislosti na alkoholu, tabáku i jiných drogách.“ (Urban, 1973) Kuřácká rodina, je prvním místem, ve kterém se dítě s tímto návykem setkává. Dítě je již od útlého věku vystaveno kouření svých rodičů a vnímá, že kouření je něco zcela

normálního, přirozená součást běžného rodinného života. Ve výchově dítěte mimo rodinu, pak můžeme těžko očekávat pozitivní vliv na prevenci kouření a výchovu k nekuřáctví. Většina mladých kuřáků pochází z rodin, kde někdo z blízkých jsou kuřáky. Kouřící starší sourozenec je v mnoha ohledech vážnějším negativním vlivem než kouřící rodiče. Je často zdrojem obdivu a napodobování ze strany mladšího sourozence a sourozenci k sobě mívají velmi blízko a jako děti si lépe rozumí než s dospělým.

„Pokud kouří oba rodiče a starší sourozenec, je pravděpodobnost vzniku kuřáctví u dítěte čtyřikrát větší než u dítěte z nekuřácké rodiny.“ (Kozák, 1993) Rizikové jsou také tzv. dysfunkční rodiny vznikající z rozvodů, sporů, smrti jednoho z rodičů, špatné sociální situace a nezaměstnanosti. Zde pak selhávají vnitřní citové vazby, dítěti je projevován minimální zájem a je mu věnován minimální čas a o problému užívání drog se nemluví.

7.2.2 Škola

Vedle rodiny je škola dalším důležitým místem, kde dítě tráví velkou část svého času. Učitelé a vychovatelé hrají důležitou roli nejen v úloze naučit žáky a studenty znalosti a dovednosti potřebné pro budoucí osobní a pracovní život, ale také ovlivnit jejich postoje ke kouření a k ostatním návykovým látkám.

Učitelé a ostatní pedagogové ovlivňují kuřáctví u dětí jim svěřených. (Presl, 1995)

Na školních akcích, jako jsou školy v přírodě, výlety a tábory, na rozdíl od běžného provozu ve škole, studenti vidí své pedagogy kouřit a těžko uvěří slovům o škodlivosti kouření z úst někoho, kdo sám kouří.

7.2.3 Vrstevníci

Téměř každý člověk se rád obklopuje přáteli, známými, kamarády, stává se členem různých zájmových kroužků, spolků, klubů. Společenský život spoluvytváří osobnost a chování jedince. V interakci s vrstevníky se jedinec vědomě i bezděčně učí. Peer pressure neboli tlak okolí je vždy velmi významným faktorem, neboť při něm dochází k napodobování vrstevníků. Nabídka cigarety a přímý tlak na kouření ze strany skupiny na jedince, který do ní chce patřit, je bohužel daleko častější než situace, kdy je jedinec vrstevníky od kouření odrazován.

„Všeobecně je tento faktor považován za nejdůležitější a je hlavním prediktorem vzniku kouření u jedince.“ (Kozák, 1993)

7.3 Dostupnost tabáku a tabákových výrobků

V ČR nesou zodpovědnost za vytváření podmínek pro zdravý život obyvatel a legislativy, která vede ke zlepšení zdravotního stavu všech obyvatel, hlavně vláda a zákonodárné sbory. V souvislosti s užíváním legálních drog, jako jsou tabákové výrobky a alkohol, a dalších návykových látek byl schválen a vstoupil v platnost Zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami ve znění novely č. 225/2006 Sb. (Zákon č. 379/2005 Sb.)

Záměrem tohoto zákona je kontrola a omezení kouření a výchova k nekuřáctví. Z pohledu tématu, kterým se ve své práci zabývám, vidím jako důležitou hlavně tu část tohoto zákona, ve které se hovoří o zákazu prodávat tabákové výrobky osobám mladším 18 let.

Zákaz prodeje tabákových výrobků mladistvým mnozí prodejci tabákových výrobků ne plně respektují a běžně mladistvým cigarety prodávají. Pokud by prodejci tabákových výrobků zákon dodržovali, mladiství by cigarety získávali velmi obtížně, nebo by se jim přístup k nim znesnadnil natolik, že by to vedlo k omezení experimentování se snadno dostupnou drogou.

Trváním na dodržování zákona a kvalitní kontrolou toho bychom mohli razantně snížit počet kuřáků z řad dětí a dospívající mládeže. Dostupnost cigaret je také ovlivněna velikostí obnosů, které děti dostávají od rodičů a kterými volně disponují. Krabice cigaret dnes stojí nemalou částku peněz a protože děti mají většinou omezený rozpočet, je tím nepřímo ovlivněna i jejich spotřeba cigaret. Zde nastupují ziskuchtiví prodejci s dalším porušením zákonných norem a prodávají dětem cigarety i po jednotlivých kusech. Riziko snadné dostupnosti tabákových výrobků je samozřejmě také v rodinách, kde někdo z rodiny kouří a stojí také nejvíce za prvním pokusem kouření či u kouření příležitostného.

7.4 Propagace tabákových výrobků a firem

V České republice je zákonem o regulaci reklamy zakázána přímá propagace tabákových výrobků v hromadných sdělovacích prostředcích, jako je rozhlasové a televizní vysílání, nevztahuje se však na tisk a na prostory, kde se tabákové výrobky prodávají. (Zákon č. 40/1995 Sb.) Prodejny tabákových výrobků jsou bohužel součástí větších nákupních center a jiných prostor s volným přístupem dětí a mládeže, takže vystavené tabákové výrobky a reklamy na ně působí v podstatě bez omezení.

Nepřímá nebo skrytá propagace tabákových výrobků je situace, kdy jsou děti a dospívající vědomě vystavováni kouření umělců, herců, zpěváků ve filmech, televizi, hudebních klipech, atd. Je třeba si uvědomit, že tito lidé jsou idoly dětí a mladých lidí. Děti se jim chtějí co nejvíce podobat, napodobit je v oblékání, v poslouchané hudbě, životním stylu a hodnotách a například i v kouření, které u nich vidí. Že nejde o zanedbatelné množství kouřících umělců dokládá jeden ze seznamů jen ženských zahraničních slavných osobností.

Kouřící zahraniční VIP a celebrity - ženy:

Lisa Snowdon, Flavia Palmiero, Salma Hayek, Lindsay Lohan, Catherine Zeta-Jones, Sophie Marceau, Sharon Stone, Famke Janssen, Rachel Weisz, Naomi Campbell, Paulina Porizkova, Liz Hurley, Demi Moore, Linda Evangelista, Pamela Anderson, Carré Ottis, Drew Barrymore, Sophie Anderton, Kate Moss, Helena Christensen, Adriana Karembeu, Clarissa Burt, Samantha Janus, Elena Ballesteros, Madonna, Nuria Bermudez, Shalom Harlow, Penelope Cruz, Kari Wuhrer, Eva Green, Joan Severance, Jennifer Connelly, Samantha Fox, Liv Tyler, Beatrice Dalle, Meg Ryan, Shanen Doherty, Eva Mendes, Lucia Mendes, Sophiya Haque, Isabelle Knispel, Alicia Machado, Diane Kruger, Alyssa Milano, Amber Valetta, Jennifer Coolidge, Brigitte Nielsen, Gina Gershon, Milla Jovovich, Tatjana Patitz, Marina Peres, Jodie Marsh, Raveena Tandon, Tara Reid, Eva

Henger, Zoe Lucker, Lena Olin, Carol Alt, Amanda Donohoe, Kathleen Turner, Linda Fiorentino, Sarah Manners, Lita Ford, Michelle Pfeifer, Jerry Hall, Stephanie Kramer, Iris Berben, Anne Archer, Caroline Cellier, Susan Lucci, Kirstie Alley, Teri Hatcher, Geraldine Pailhas, Sarah Harding, Camila Sjöberg, Sophia Loren, Brigitte Bardot, Ornella Muti, Laura Antonelli, Raquel Welch. (URL 6)

Propagace tabákových výrobků se uplatňuje také při sportovních soutěžích a závodech, kde jsou tabákové firmy sponzory těchto sportovních akcí, závodních týmů, nebo stájí (např. Formule 1). Kouření tabáku je vedle pití alkoholu a hazardu dětmi díky tomuto vlivu mylně spojováno s úspěchem a skvělým výkonem ve sportu a může motivovat k zájmu o tabákové výrobky a zahájení experimentů s kouřením.

7.5 Cigarety a tabákové výrobky

Naprostá většina mladých kuřáků dává před ostatními tabákovými výrobky přednost cigaretám české nebo zahraniční výroby, oblíbené jsou především cigarety americké. Značka kouřených cigaret hraje svoji roli hlavně v partě, kde atraktivní cigarety jsou často známkou prestiže a postavení. Rozdíly v preferované značce cigaret najdeme mezi pohlavími, mezi studenty, dělníky a dalšími profesními skupinami. Atraktivní americké značky, navzdory tomu, že jde o poměrně drahé cigarety, kouří hlavně mládež, přestože to je příjmově nižší skupina. U těchto, převážně začínajících kuřáků není vysoká spotřeba cigaret, většinou kouří příležitostně a až časem přejdou na slabé denní kuřáctví. Ti, kteří si již vypěstovali závislost na nikotinu a potřebují jeho určitou hladinu, mají spotřebu cigaret daleko vyšší. Proto často upřednostňují levnější cigarety, nejde zde již tolik o osobní prestiž, ale jediným cílem je zahnat abstinenci příznaky nedostatku nikotinu. Ve výběru značky cigaret má význam také její chuť, vůně tabákového kouře, jako jsou např. mentolové cigarety, nebo i design krabičky. Kuřáci často své cigarety hodnotí, dělají recenze a popisují prožitek z kouření té které značky. Jako příklad je zde uvedena stránka Atlas kuřáků <http://www.uh.cz/smoke>, kde lze ve slovníčku základních pojmů nalézt i velmi zajímavou terminologii popisu kvality cigaret a prožitku z jejího vykouření. Například: **FNS: Fundamentální nikotinová satisfakce** - dominantní pocit v celku zážitku kouření. Určující pojem pro kvalitu cigaret. Vyhledávaný účinek cigaret, ostatními jejími kvalitami jen zprostředkovaný či provázený; to co liší kouření od jiných slastí. FNS je zprostředkována prudkým pocitem plnosti (satisfakce, nárazu), který je zprvu lokalizován, zhuštěn v jakési pomyslné stěně, vystavěné kolmo k nádechu, načež se blaze rozlévá do těla i údů a pozvolna zaniká. (URL 7)

Tabákový průmysl neustále vynalézavě hledá metody jak k tomuto výrobku přitáhnout nové zákazníky nebo víc vydělat na již závislých zákaznících. Jednou z metod je neustálé hledání atraktivního názvu značky cigaret. Mají v kupujícím vzbudit pocit velké pestrosti výběru a možnost najít si tu svou značku ke své osobnosti nebo životnímu stylu. Jako ukázkou příkládám starší seznam značek cigaret dostupných v ČR v běžné síti prodejen.

Abecední seznam značek cigaret.

- A
Airlite
- B
Bakara, Bastos, Bastos N.Y.C., Bastos Lights N.Y.C.,
Belvedere, Benston & Hedges, Benston King Size, Bond, Bond Lights, B.O.Y.
U.S.A., Brist, BT, Business Gold
- C
Camel, Camel bez filtru, Camel Lights, Čárda, Carmen, Cartier, Clea
- D
Dalila, Dalila Lights, Danae, Davidoff Classic, Don Pedro, Ducados, Dukat,
Dunhill, Dunhill Menthol
- E
Ernte 23, Erik Menthol Fresh, Everlasting Light
- F
Femina, Filter 160, Fine 120
- G
Gauloises Blondes, Gauloises Blondes Légères, Gauloises Caporal, Gitanes
Blondes Legeres, Gitanes Internationales, Gitanes sans filtre, Globe, Gold
Coast Lights, Golden American, Golden American Lights
- H
Harley Davidson, Harley Davidson Lights, HB, HB Lights
- CH
Chesterfield
- I
Imperial, Inka
- J
JPS
- K
Kent, Kent Lights, Kim, Kim Menthol, Krone Leicht
- L
L&M, L&M Lights, Las Vegas Filter, Liva Lights, Lord Extra, Lucky Strike, Lucky
Strike Filter
- M
Magna, Marlboro, Marlboro Lights, Marlboro Medium, Mars De Luxe, Mars
King Size, Mars Klasická chuť, Mars Lights, Mars Premium, Mars Premium
Lights, Maxwell, Memphis Classic, Memphis International, Milde Sorte,
Mistral Menthol, Monte Carlo, Monte Carlo Lights, More 120
- N
Nava Bharat
- P
Pall Mall, Peter Stuyvesant, Petra, Petra Lights, Popularne Slaskie, Prince,
Prince Ultralights
- Q
Quattro
- R

R1 Ultra Lights, R6 Lights, Reval, Rodopi, Ronson, Rothmans International, Rothmans King Size

- S
Salem Menthol, SG Lights, SG Masters, SG Superlights, Sopiana Multifilter, Sparta, Sparta Lights, Start, Start Filter, Start Lights, St. Moritz, Superkings
- V
Vogue
- W
Walet, West, West Lights, West Medium, Winston
- Z
Zora

(URL 7)

Proti vlivu přímé a nepřímé reklamy ze strany tabákových firem jde úsilí zákonodárců a odborníků, které vyústilo v ČR zatím v povinné označení krabiček varovným nápisem, informujícím uživatele této legální drogy o rizicích a možných následcích jejího užívání.

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 344/2003 Sb. přikazuje používat na každé krabičce cigaret některý z následujících nápisů:

Obecné varování zní:

- a) "Kouření může zabít", nebo
- b) "Kouření vážně škodí Vám i lidem ve Vašem okolí";

varování uvedená v písmenu a) nebo b) se obměňují tak, aby byl zaručen jejich pravidelný výskyt.

(3) Dodatečné varování zní:

- a) "Kuřáci umírají předčasně",
- b) "Kouření ucpává tepny a způsobuje infarkt a mrtvici",
- c) "Kouření způsobuje smrtelnou rakovinu plic",
- d) "Kouření v těhotenství škodí zdraví Vašeho dítěte",
- e) "Chraňte děti: nenuťte je vdechovat Váš kouř",
- f) "Váš lékař nebo lékárník Vám může pomoci přestat s kouřením",
- g) "Kouření je vysoce návykové, nezačínajte s ním",
- h) "Přestat kouřit znamená snížit riziko vzniku smrtelných onemocnění srdce a plic",
- i) "Kouření může způsobit pomalou a bolestivou smrt",
- j) "Požádejte o pomoc při odvykání kouření: poraďte se se svým lékařem nebo lékárníkem",
- k) "Kouření může zpomalovat krevní oběh a způsobuje neplodnost",
- l) "Kouření způsobuje stárnutí kůže",
- m) "Kouření může poškodit sperma a snižuje plodnost", nebo
- n) "Kouř obsahuje benzen, nitrosaminy, formaldehyd a kyanovodík";

(URL 8)

V zahraničí jsou oficiální kampaně zaměřené na to, že kouření cigaret není normální jev a že účinky látek obsažených v cigaretovém kouři poškozují naše tělo. Mnohé z nich jdou podobně jako jejich tabákoví protihráči svým účinkem po emocích, ve spojení s pravdivou informací o kouření. Proto novější kampaně používají šokující a diskuzi vzbuzující obrázky a texty. Obrázky na krabičkách na webové stránce Kuřákovy plíce.

Obr. 1. a 2.

Obr. 3. a 4.

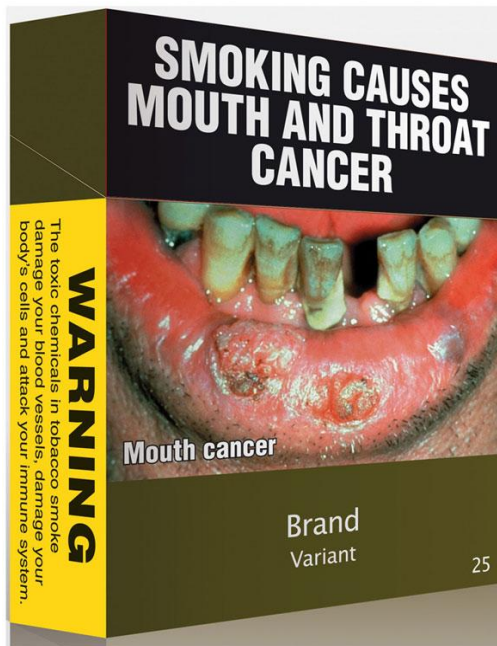
Obr. 5. a 6.

(URL 9 Obrázky 1.- 6.)

Ještě více emotivní a šokující obrazové a textové varování zavedli od 1.12.2012 australští zákonodárci a také se pokusili narušit barevnou zajímavost krabiček cigaret a vizuální známost loga výrobce, značky. Dle průzkumů oblíbenosti jim vyšla nejméně atraktivní barva krabičky olivově zelená a logo musí být na všech cigaretách stejně velké a stejným fontem.

Austrálie je první zemí kde jsou zavedeny povinně jednotné obaly cigaret navíc s velmi odstrašujícími fotografiemi k odrazení nových kuřáků.

(URL 10) a (URL 11)

Obr. 7.

(URL 12)

Obr. 8.

(URL 13)

8. Prevence užívání návykových látek

Návykové látky jsou jeden z ústředních problémů naší doby. Užívání legálních a nelegálních drog poškozuje zdraví a kvalitu života nejenom samotným uživatelům drog, ale i jejich rodinným příslušníkům, přátelům a známým. Ovšem zdravotní, sociální, ekonomické a bezpečnostní dopady, které s užíváním drog souvisejí, ohrožují i zdravý vývoj celé společnosti. Jako způsob, jak efektivně bránit stále rychlejšímu se rozšiřování zneužívání drog v naší společnosti, je kombinace aktivit a opatření v oblasti prevence i zákonné represe.

Rovnováha v potlačování nabídky (pomocí zákonné represe) a snižování poptávky po drogách (pomocí prevence) je základním přístupem k řešení problematiky drog.

V nejširším slova smyslu je prevence chápána jako předcházení nějakému negativnímu jevu, snížení jeho výskytu nebo zamezení jeho vlivu a šíření. Prevence se vyskytuje v oblasti zdravotnictví (předcházení nemoci), v oblasti trestní (předcházení trestným činům a jejich recidivě) nebo sociální politiky (prevence sociálního vyloučení) apod. (Štablová, 1997)

V oblasti prevence lze úspěchu dosáhnout při respektování těchto zásad:

- vzájemná spolupráce a jednotné působení institucí (rodiny, školy, masmédií...)
- spojení oblasti prevence alkoholu, kouření a dalších návykových látek
- zahájení prevence již v útlém věku
- působení na cílovou skupinu s ohledem na věkové zvláštnosti
- dosažení aktivní spolupráce a zapojení dětí a mládeže
- nabídka aktivního využívání volného času (Štablová, 1997)

Rozeznáváme tři druhy prevence: prevenci primární, sekundární a terciální.

8.1 Primární prevence

Primární prevence (PP) si klade za cíl odradit od prvního užití drogy nebo aspoň co nejdéle odložit první kontakt s drogou. (URL 14)

Specifickým cílem primární prevence je účinně předcházet zvyšování užívání drog v rizikové populaci. Její aktivity se mohou zaměřit i na celou populaci, za využití hromadných sdělovacích prostředků ke vzdělávání široké veřejnosti, nebo programy ve školách zaměřené na většinu studentů a mladých lidí. PP se také cíleně zaměřuje na ohroženou populaci - jako jsou např. děti uživatelů drog, děti z neúplných rodin a sociálně slabých rodin, mladí lidé, kteří mají kázeňské a studijní problémy, atd. (URL 14)

Primární prevence obsahuje:

1. vytváření povědomí a informovanosti o drogách a o nepříznivých zdravotních a sociálních důsledcích, se zneužíváním drog spojených,
2. podporu protidrogových postojů a norem,
3. posilování prosociálního chování v protikladu zneužívání drog,

4. posilování jednotlivců i skupin v osvojování osobních a sociálních dovedností potřebných k rozvoji protidrogových postojů,
5. podporování zdravějších alternativ, tvořivého a naplňujícího chování a životního stylu bez drog. (URL 14)

Primární protidrogovou prevenci dělíme:

- nespecifická primární prevence
- specifická primární prevence

8.1.1 Nespecifická primární prevence

Její hlavní obsahem jsou metody a techniky umožňující rozvoj harmonické osobnosti, včetně rozvoje nadání, osobních zájmů a podpory pohybových a sportovních aktivit jedince. Zahrnuje tedy aktivity, které nemají přímou souvislost se zneužíváním návykových látek. Jde o činnosti, které díky lepšímu využití a organizaci volného času, snižují riziko vzniku a rozvoje nežádoucích forem chování v cílové populaci. Mají tedy určitý obecný protektivní potenciál v této oblasti. Do nespecifické primární prevence patří zájmové kroužky při školách a školních družinách, dále sportovní kluby a kroužky všech úrovní výkonnosti a také programy zaměřené na zlepšení životního stylu. Je smysluplné tyto programy rozvíjet a podporovat a to i v případě, že by neexistoval žádný takový problém, jako je drogová závislost.

8.1.2 Specifická primární prevence

Je zaměřená specificky na určitou formu nežádoucího chování, kterému se snaží předcházet nebo omezit jeho nárůst (případně snížit výskyt).

Explicitně se zaměřuje:

- Na určité cílové skupiny a snaží se hledat způsoby, jak předcházet výskytu určité specifické formy nežádoucího chování, např. užívání drog nebo alespoň posunout výskyt takového jevu do vyššího věku cílové skupiny a účinně tím snížit zdravotní či sociální dopady.
- Na určité handicapované či vulnerabilní cílové skupiny (z hlediska věku či jiného kritéria, relevantního k výskytu jevu, jemuž chceme předcházet). (URL 14)

Přesné a jasné zaměření těchto preventivních programů na určitou formu nežádoucího chování je zřetelně odlišuje od programů nespecifické primární prevence. Specifičnost těchto programů je dána jejich jasným zaměřením se na určité cílové skupiny, které jsou rizikovější než skupiny jiné.

Programy specifické primární prevence by neexistovaly, kdyby neexistovaly problémy spojené s užíváním návykových látek, není proto smysluplné, aby jimi procházely všechny děti. Jsou zaměřeny pouze na děti, u nichž je např. z hlediska věkového nebo sociálního předpoklad vyšší náchylnosti k rizikovému chování.

8.2 Sekundární prevence

V primární prevenci je tedy pozornost zaměřena na udržení a podporu zdraví jak jedinců, tak společnosti. Zdravou populaci motivuje k naplněnému a plnohodnotnému životu. Sekundární prevence je naproti tomu orientována na pomoc lidem s již existujícím nebezpečím závislosti. Patří do ní včasné rozpoznání a vyhledání zdravotních, psychických nebo sociálních problémů a poruch. Dále zajištění potřebné specifické a odborné péče pro tyto jedince, čímž je možné zamezit většímu rozšíření tohoto pro společnost nebezpečného jevu. Odborná péče je poskytována mj. odborníky ve zdravotní, sociální a psychologické oblasti. Preventivní aktivity zde mají co nejvíce zabránit rozvoji a přetrvávání závislosti u osob, které již drogu užívají nebo se na ní staly závislými.

8.3 Terciální prevence

V terciální prevenci jde o systém opatření, která se snaží zabránit návratu akutního stádia závislosti a která pozitivně ovlivňují výsledky léčby a pomáhají při odstraňování negativních důsledků závislosti. Jedná se o proces návratu k aktivnímu způsobu života.

Úkolem prevence v oblasti kouření tabákových výrobků, je efektivně působit na jedince nebo na skupinu osob tak, aby se předešlo jejich nežádoucímu chování v oblasti užití tabákových výrobků a předejít tak negativnímu působení na jejich zdraví. Dá se říci, že čím dříve se s prevencí začne, tím lépe se uloží v podvědomí jedince a tím lepší bude její očekávaný výsledek. Podcenění preventivního působení na mládež může značně ovlivnit její budoucí postoj a chování k návykovým látkám.

8.4 Principy preventivního působení v rodině

Rodina je prvním místem, kde se dítě s postoji k návykovým látkám setkává. Proto je důležité, aby rodiče své děti v této oblasti vědomě vedli.

V prevenci zneužívání návykových látek může rodina a její příslušníci:

- Pomoci dítěti ubránit se nevhodné společnosti.
- Uvědomit si, že jsou pro své dítě vzorem.
- Dítě by mělo vyrůstat v láskyplném prostředí – prevence citové deprivace.
- Posilovat sebevědomí dítěte, pomoci mu vypěstovat si silnou vůli, zásadovost.
- Získat důvěru dítěte.
- Vytvořit zdravá pravidla a omezení a kontrolovat jejich dodržování.
- Pomoci dítěti přijmout důležité životní hodnoty.
- Najít dítěti zájmovou činnost, která by mu hodnotně vyplnila volný čas.
- Najít si vždy na dítě čas, popovídat si s ním, vyslechnout jej.

- Mluvit s dítětem o kouření a jeho následcích, stejně jako i o jiných návykových látkách.
- Naučit dítě pečovat o své zdraví a umět si je chránit.
- Mít přehled, s jakými lidmi se dítě stýká.
- Rodiče by měli znát varovné signály – nevolnost, zažloutlé prsty, typický zápach, atd. (Nešpor, Csémy, 2003)

Vzájemná důvěra a porozumění, schopnost si o všech problémech promluvit, neodkládat stále jejich řešení a naslouchat mu, to jsou základní součásti prevence v rodině. Pozornost členů rodiny a jejich pozitivní hodnocení vybuduje v dítěti zdravé sebevědomí, stanovená a dodržovaná rodinná pravidla mu zase přináší klid a jistotu. Dítě by se mělo o problematice kouření dozvědět seriózní informace nejprve od rodičů. Neustálé hlídání ani nedostatek základní svobody však nevedou k cíli. Opačný extrém v pseudoliberalní a nedůsledné výchově má za důsledek, že dítě přestane brát své rodiče vážně.

Rodina by měla stanovit pevné hranice, za které dítě nemůže jít a pokud se o to pokusí, měla by následovat důsledná a přesvědčivá reakce. (Hajný, 2001)

Společně strávený čas, předcházení nudě, a podpora dítěte v různých koníčcích a zájmech jsou důležitými faktory, které v dítěti zanechají stopu důvěry v rodinu a naučí jej hledat seberealizaci ve smysluplných aktivitách. Takové dítě bude vědět, co je pro něj správné a prospěšné a co naopak pro něj vhodné není.

Vzhledem k aktuálním prioritám mladých lidí, je asi mnohem efektivnější s nimi hovořit o tom, že nekouřit je moderní a že užívání tabákových výrobků není ve společnosti vítáno, než o tom, že za 20-30 let může onemocnět rakovinou plic a o dalších budoucích zdravotních problémech způsobených kouřením. Svět se od kouření odvrací a je to znát, což nám trochu v této náročné práci s mládeží pomáhá.

8.5 Role školy v prevenci

Mezi základní povinností učitelů pevně zakotvených v osnovách výuky, je seznamovat žáky s problematikou užívání návykových látek. Specializované metodické příručky, brožury a materiály jsou často lépe zpracovány, než učebnice předmětů, ve kterých se o užívání návykových látek hovoří. V těchto učebnicích je totiž bohužel poměrně málo konkrétních informací.

Škola má být bezpečným místem pro vzdělávání a má tak vytvořit vhodné podmínky pro prevenci společensky nežádoucích jevů. V zájmu každé školy je, aby její žáci neměli problémy s kouřením a aby byli v životě úspěšní. Celou populaci žáků a studentů školy pokryje nespecifická primární prevence, tedy výchova ke zdravému životnímu stylu a pozitivnímu sociálnímu chování.

Preventivní práci ve školách upravuje „Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže“ na jehož základě jsou ve školách realizovány Minimální preventivní programy. Aktuální verze je ke stažení na stránkách MŠMT. Tyto preventivní programy jsou pro každou školu závazné a podléhají kontrole České školní inspekce.

Minimální preventivní program - konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy. (URL 15)

Ředitel školy je pověřen koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu a jeho začleněním do osnov a učebních plánů školního vzdělávacího programu školy.

Na tvorbě a realizaci Minimálního preventivního programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. (URL 15)

Samotný Metodický pokyn také obsahuje informace, jak se primární prevence dělat nemá.

Neúčinná primární prevence:

- a) zastrašování, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse,
- b) hromadné aktivity nebo promítání filmů by měly být pouze doplňkem, na který by měl vždy navazovat rozhovor v malých skupinkách. (URL 15)

Cílovou skupinou preventivních programů většiny škol jsou všichni žáci školy, můžeme se také setkat s tím, že školy zaměřují své preventivní programy i na menší skupiny žáků se zvýšenými tendencemi k užívání návykových látek a nebo na jedince z problémových rodin. Je efektivní mít dobře zmapovanou situaci v rodinách těchto žáků. Tím je zvětšena možnost diferenciací a soustředění se na děti více rizikové, tedy například s horším školním prospěchem, s problémy v chování nebo děti žijící v rodinách, kde se kouří.

Škola má další možnosti jak působit na žáky i mimo výuku. Důležité je aktivně spolupracovat s rodiči, ti by měli být včas vyrozuměni o všech změnách v prospěchu a v chování jejich dítěte. Pokud se u dítěte vyskytnou problémy s užíváním návykových látek, má škola možnost podat informace o pomoci, nakontaktovat výchovného poradce a případně doporučit spolupráci rodičů s pedagogicko-psychologickou poradnou.

9. Rámcová úmluva o kontrole tabáku

(Framework Convention on Tobacco Control – FCTC)

Jde o významný dokument Světové zdravotnické organizace (SZO).

Světová zdravotnická organizace (World Health Organization, WHO,) je agentura Organizace spojených národů. Je koordinační autoritou v mezinárodním veřejném zdraví. Centrálu má v Ženevě ve Švýcarsku. WHO byla založena Spojenými národy 7. dubna 1948. Tento den se na celém světě slaví jako Světový den zdraví. (URL 16)

Hlavní strategické záměry WHO jsou:

- omezování úmrtnosti, nemocnosti a postižení zejména u chudých a sociálně slabých skupin populace;
- podpora zdravé životosprávy a omezení zdravotních rizik vyplývajících z ekologických, ekonomických a sociálních podmínek;
- rozvoj spravedlivějších a efektivnějších zdravotnických systémů, které budou odpovídat legitimním potřebám lidí a budou pro ně finančně únosné;
- rozvoj odpovídajících zdravotnických strategií a institucionálního zázemí a začleňování zdravotnických aspektů do sociálních, ekonomických, ekologických a rozvojových strategií.

Hlavními směry činnosti WHO je vypracování zdravotní politiky a konzultační činnost dle potřeb členských států, odborná pomoc při vypracování národních zdravotnických strategií, sledování indikátorů zdravotního stavu populace a ukazatelů hodnotících zdravotnické systémy jednotlivých států, rozvoj a testování nových technologií a postupů pro kontrolu nemocí a řízení zdravotní péče. (URL 17)

Rámcová úmluva o kontrole tabáku byla přijata Světovou zdravotnickou organizací WHO v roce 2003. Rámcová úmluva o kontrole tabáku (WHO Framework Convention on Tobacco Control) představuje účinný mezinárodní nástroj ochrany veřejného zdraví před zájmy tabákového průmyslu. Úmluva poskytuje nové právní možnosti pro jednotlivé státy při kontrole užívání tabákových výrobků. Státy, které úmluvu ratifikovaly, mohou např. provádět daňová opatření ke snížení poptávky po tabáku, regulovat složení tabákových výrobků nebo zakázat reklamu, propagaci a sponzoring spojený s tabákovými výrobky. (URL 18)

Česká republika se k úmluvě přihlásila v roce 2003, ale díky zdlouhavému projednávání v Parlamentu ČR ji po dlouhé období neratifikovala.

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR schválila 9. 12. 2011 Návrh na ratifikaci Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku podepsané v Ženevě dne 16. června 2003. Jejím podpisem 2. května 2012 prezidentem Václavem Klausem dokončila Česká republika kroky potřebné k její ratifikaci. (URL 18).

Co je cílem FCTC

Co je cílem, jehož chce dosáhnout FCTC?

Cílem je ochránit nynější i budoucí generace před ničivými zdravotními, sociálními, environmentálními a ekonomickými důsledky spotřeby tabáku a vystavování se tabákovému kouři. (URL 19).

Souhrn opatření vyplývajících z FCTC

Tabákový průmysl: Jak se shodují představitelé úřadů veřejného zdraví i zastánci zdraví na celém světě, je potřebné, aby tabákový průmysl neměl žádný vliv na politiku veřejného zdraví. Tuto koncepci FCTC zakotvila ve svém článku 5 odst. 3, který zavazuje smluvní strany k tomu, aby postupovaly „takovým způsobem, aby ochránily tyto politiky [veřejného zdraví] před komerčními a ostatními rozsáhlými zájmy tabákového průmyslu...“ Smluvní strany FCTC musí zabezpečovat, aby protokoly a směrnice přijímané v důsledku úmluvy obsahovaly konkrétní opatření na ochranu před tím, aby tabákový průmysl využíval své hospodářské a politické moci k oslabování úmluvy. Návrhy prováděcích směrnic k tomuto článku budou zpracovány pro schválení třetím zasedáním COP v roce 2008. (URL 19)

Ochrana před vystavováním se tabákovému kouři: Úmluva FCTC uznává, že jak prokazují vědecké důkazy, vystavování se tabákovému kouři způsobuje smrt, nemoc a invaliditu. Od všech smluvních stran se vyžaduje, aby přijaly a zavedly účinná opatření na ochranu nekuřáků před kouřem na veřejných místech, a to včetně pracovišť a veřejné dopravy, a aby se zaměřily na dosažení komplexního přístupu, tedy bez výjimek. (URL 19)

Značení: Obaly výrobků ponesou jednoznačná zdravotní varování (formou textu, vyobrazení nebo obojího), která pokrývají nejméně 30 % lícové plochy obalu tabákového výrobku. Zakázáno je používání slov jako „lehké/light“, „slabé/mild“ nebo „nízký obsah dehtu/low tar“. (URL 19)

Reklama: Práce smluvních stran se musí ubírat k cíli komplexního zákazu reklamy (tedy přímé i nepřímé) do roku 2010. Smluvní strany, jejichž ústavy komplexní zákaz neumožňují, musí přesto v mezích umožněných jejich vnitrostátními zákony zavést omezení na reklamu a propagaci nebo sponzorství týkající se tabáku. (URL 19)

Odpovědnost: Zařazením ustanovení o odpovědnosti sleduje FCTC cíl přimět tabákové společnosti k vyšší odpovědnosti za jejich chování v minulosti a zároveň je odradit od toho, aby působily škodu v budoucnosti. Smluvní strany se žádají, aby zvážily trestní postih tabákových společností a vymáhání náhrad od nich za jakékoli závadové jednání. (URL 19)

Nezákonný obchod: Druhé zasedání COP rozhodlo o zahájení jednání o protokolu o potírání nezákonného obchodu. Mezi návrhy je požadavek, aby veškerá balení tabákových výrobků nesla značení umožňující vysledování jejich původu i místa konečného určení. Na formulování tohoto protokolu se aktivně podílejí Evropský úřad

pro boj proti podvodům (European Anti-Fraud Office, OLAF) a Evropská komise. (URL 19)

Regulace obsahu tabákových výrobků: Zpracovatelé tabáku musí státním orgánům v souladu s příslušnou vnitrostátní právní úpravou vykazovat obsah svých výrobků. (URL 19)

Daňová opatření: Úmluva FCTC uznává úlohu, kterou mohou při snižování spotřeby tabáku sehrávat daňová a cenová opatření. Smluvní strany se žádají, aby při zavádění daňových a cenových politik pro tabákové výrobky přihlížely k cílům veřejného zdraví. (URL 19)

Kdo provádí dozor nad úmluvou?

Na technické a finanční aspekty úmluvy dozírá Konference smluvních stran (Conference of the Parties, COP), jež zastupuje všechny strany, které ratifikovaly FCTC. Konference bude na základě zásad zakotvených v hlavním textu FCTC přijímat protokoly a směrnice a bude sledovat provádění úmluvy a podávat o něm zprávy. Doposud se konala dvě zasedání COP, a sice v roce 2006 a 2007. (URL 19)

10. Legislativní opatření v České republice

Platí zákon č. 379/2005 Sb. (ve znění novely zákona č.305/2009 Sb.) O opatření k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.

Zákon č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy ve znění pozdějších předpisů v § 3 odstavci 1 říká, že reklama na tabák a tabákové výrobky se v televizním a rozhlasovém vysílání zakazuje.

Našemu státu ukládá chránit děti před zneužíváním drog Úmluva o právech dítěte. V ní se v článku 33 píše:

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná opatření, včetně zákonodárných, správních, sociálních a kulturních opatření, k ochraně dětí před nezákonným užíváním narkotických a psychotropních látek definovaných příslušnými mezinárodními smlouvami a k zabránění využívání dětí při jejich nezákonné výrobě a obchodování s těmito látkami.“ (URL 20)

11. Světový den bez tabáku – 31. květen

Světová zdravotnická organizace organizuje Světový den bez tabáku od roku 1987 na základě rezoluce přijaté Světovým zdravotnickým shromážděním. Upíná pozornost na celosvětovou tabákovou epidemii a dává důraz na prevenci před tabákovým kouřem, který způsobuje onemocnění a smrt. (URL 21).

B. Praktická část práce

12. Pilotní projekt spolupráce neziskové organizace s Policií ČR

V praktické části této bakalářské práce popisuji spolupráci neziskové organizace s místní samosprávou a Policií ČR na prosazení práva v oblasti tabákového zákona. Tento projekt jsem zvolil jako téma své bakalářské práce hned z několika důvodů. Prvním z nich je, že jsem se tohoto projektu sám aktivně zúčastnil jako člen neziskové organizace po celou dobu projektu, účastnil se sběru dat v terénu a jejich vyhodnocování, účastnil se všech jednání s partnery projektu a sbíral také data pro tuto bakalářskou práci. Druhým důvodem je unikátnost tohoto projektu. Dle mých informací, Policie ČR v této oblasti s neziskovou organizací na stejném nebo podobném projektu doposud nespolupracovala. Tento pilotní projekt tak může být příkladem dobré praxe pro ostatní organizace působící v oblasti adiktologie a boje proti následkům kouření tabáku. Třetím a neméně důležitým důvodem je můj zájem popsat samotný proces spolupráce a také výslednou efektivitu tohoto projektu.

Tento pilotní projekt spojil neziskovou organizaci OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s., Policii ČR, město Vsetín a Městskou policii Vsetín, za odborné podpory Centra pro léčbu závislosti na tabáku, s cílem reagovat na stále se zvětšující toleranci vůči kuřáctví dětí a nelegálnímu prodeji tabákových výrobků osobám mladším 18 let ve Vsetíně. Iniciátorem celého projektu byla nezisková organizace, jejíž vedení se

rozhodlo dle principů občanské společnosti v demokratickém státě oslovit zodpovědné subjekty a napomoci tak ke změně kvality života v místní komunitě.

Dne 19.11.2011 se sešlo vedení neziskové organizace OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s. nad sestavením projektového záměru ke kampani "Děti nekouří!" na základě podnětů svých členů o neutěšené situaci v oblasti prodeje cigaret a tabákových výrobků dětem a mladistvým ve městě Vsetín. Členům sdružení se nelíbil stav, který umožňoval dětem a mladistvým snadný přístup k cigaretám a tabákovým výrobkům, jejich prostým téměř "bezbariérovým" zakoupením ve stánku s novinami. Někteří prodejci dokonce vycházeli této nezákonné poptávce vstříc a rozbalovali balení cigaret a prodávali je samostatně formou "kusovky", aby byly pro omezený rozpočet mladých lidí ještě dostupnější. Dlouhá řada mladistvých, stojících před novinovými stánky na spádových trasách ke školám byla k vidění téměř každé ráno před začátkem vyučování. Jako cíl intervence tentokrát nebyla zvolena populace uživatelů, ale zákon porušujících prodejců tabákových výrobků.

Lokalita projektu: Vsetín je okresní město ve Zlínském kraji, ležící na řece Vsetínská Bečva. V roce 2011 zde žilo 27 tisíc obyvatel.

Projekt je rozdělen do dvou fází, nejprve je cílem edukovat a motivovat prodejce k dodržování zákazu prodeje a v druhé fázi pak provést kontrolní a represivní činnost v této oblasti jako část výkonu služebních úkolů obecní policie a Policie ČR ve Vsetíně. Dalším motivem projektu je, že se díky své jednoduchosti, opoře ve stávající legislativě a předpokládané vysoké efektivitě může stát projektem dobré praxe, který lze aplikovat na ostatní města a obce v České republice.

12.1 Hypotézy

První hypotéza: Projekt nebude mít na prodejce tabákových výrobků velký vliv. Porušování zákona č. 379/2005 Sb. klesne po edukační části projektu o 5%.

Druhá hypotéza: V následné kontrolně/represivní části projektu Policie ČR prokáže stejné porušování zákona jako před započítím projektu.

12.2 Výchozí situace projektu

Nestátní nezisková organizace OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s. ze Vsetína realizovala v I. pololetí 2011 monitorovací průzkum dostupnosti tabákových výrobků a potřeb osobám mladším 18 let ve městě Vsetín. Členové sdružení vytvořili mapu města, do níž zakreslili pohyb dětí z/do škol, autobusové a vlakové nádraží, parky a místa volnočasových aktivit. Do této mapy byly zaneseny také místa prodeje tabákových výrobků a potřeb, jako jsou trafiky, obchody s potravinami, restaurace a bary a supermarkety. Během následujících čtyř měsíců dobrovolníci náhodně sledovali chování prodejců při nabídce a prodeji tabákových výrobků a potřeb osobám mladším 18 let.

Výsledkem průzkumu byl záchyt téměř čtyř stovek případů porušení zákazu prodeje tabáku a tabákových potřeb osobě mladší 18 let. Téměř absolutní dostupnost byla zjištěna u trafik v sídlištích a na trasách dětí z/do škol z obou nádraží a v sídlištích, menší dostupnost byla zjištěna v barech a restauracích, kde často obsluha žádala při

prodeji identifikaci, nejnižší procento případů bylo zjištěno v obchodech s potravinami a supermarketech. (Vejrosta, 2011)

Velmi specifickým místem prodeje cigaret s absolutní dostupností pro děti jsou odblokované prodejní automaty na cigarety, kdy obsluha v mnoha případech ani nemůže sledovat, kdo v něm nakupuje a pokud jej má v dosahu, tak ani v jednom sledovaném případě věk kupujících dětí nekontrolovala.

12.3 Paradigma projektu

Závislost na tabáku vzniká po opakované aplikaci nikotinu zmožením nikotinových receptorů v dopaminovém systému odměňování v mozku. Významně rychlejší patogeneze závislosti na tabáku byla empiricky prokázána u dětí a mládeže. Podle Evropské školní studie ESPAD kouří denně cigarety v České republice 23,4 % chlapců a 26,8 % dívek ve věku 16 let. Výskyt závislosti na tabáku v celkové populaci České republiky je odhadován na 25,4 %. Z celkového počtu úmrtí v ČR cca 100 000 osob ročně připadá 18 000 úmrtí v přímé souvislosti s kouřením (zejména onkologická a kardiovaskulární onemocnění). Kuřáci umírají průměrně o 10 – 30 let dříve. Z českých průzkumů vyplývá, že 8 z 10 dospělých kuřáků začalo kouřit tabák před 18. rokem věku. (Vejrosta, 2011)

Legislativním zamezením dostupnosti tabákových výrobků dětem a mladistvým je tabákový zákon a z něj vyplývající úkoly pro územní samosprávy, obecní policii a Policii ČR. Policie ČR dosud kampaň či projekt s podobným tématem nikde v ČR nerealizovala.

12.4. Legislativní rámec projektu

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů (dále jen „tabákový zákon“).

Tento zákon stanovuje opatření směřující k ochraně před škodami na zdraví způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. Dále stanovuje opatření omezující dostupnost tabákových výrobků a alkoholu. A také působnost správních úřadů a orgánů územních samosprávních celků při tvorbě a uskutečňování programů ochrany před škodami způsobenými užíváním tabákových výrobků, alkoholu a jiných návykových látek. (Zákon č. 379/2005 Sb.) V obecných ustanoveních přesně definuje základní pojmy v této oblasti, jako jsou provozovny, provozovatelé, co je alkoholický nápoj, škody způsobené užíváním, škodlivé užívání, protidrogová politika, atd. Pro účely této bakalářské práce je důležitá hlavně ta část tohoto zákona, v níž se v § 4 říká “Prodej tabákových výrobků a tabákových potřeb pomocí prodejních automatů, u nichž nelze vyloučit prodej osobám mladším 18 let věku, je zakázán. Veškeré další formy prodeje, při kterých není možno ověřit věk kupujícího, jsou zakázány.” (Zákon č. 379/2005 Sb.) A dále v §6 (1) “Prodávat tabákové výrobky osobám mladším 18 let se zakazuje.” (Zákon č. 379/2005 Sb.)

Tento zákon také definuje porušení jeho nařízení v §24 (4) "Provozovatel se dopustí správního deliktu tím, že poruší zákaz týkající se prodeje tabákových výrobků nebo tabákových potřeb nebo prodeje a podávání alkoholického nápoje stanovený tímto zákonem nebo obecně závaznou vyhláškou obce." (Zákon č. 379/2005 Sb.) a samozřejmě také sankce za tento delikt. Například opět v §24 (5) "Za správní delikt podle odstavce 4 lze uložit provozovateli, který je fyzickou osobou, pokutu do 50 000 Kč nebo zákaz činnosti až na dobu 2 let a provozovateli, který je právnickou osobou, pokutu do 500 000 Kč nebo zákaz činnosti až na dobu 2 let. Při stanovení sankce se přihlédne k délce doby, po kterou porušování povinnosti trvalo, k okolnostem, za nichž k protiprávnímu jednání došlo a k následkům tohoto jednání." (Zákon č. 379/2005 Sb.)

Další zákonnou normou, která se vztahuje k tématu této bakalářské práce je:

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Ten v § 1 v části Základní ustanovení říká:

„Orgány státní správy a orgány obce vedou občany k tomu, aby dodržovali zákony a jiné právní předpisy a respektovali práva spoluobčanů; dbají zejména o to, aby občané neztěžovali plnění úkolů státní správy a nerušili veřejný pořádek a občanské soužití.“ (Zákon č. 200/1990 Sb.)

Tento zákon definuje, co je a co není přestupek, kdo ho může spáchat a za jakých podmínek, atd. Zde v § 30 zákon říká: "Přestupku se dopustí ten, kdo prodá jednotlivé cigarety nebo neuzavřené jednotkové balení cigaret a Přestupku se dopustí ten, kdo prodá, podá nebo jinak umožní užití tabákového výrobku osobě mladší 18 let nebo neodepře jejich prodej fyzické osobě, o níž lze mít pochybnost, že splňuje podmínku věku." (Zákon č. 200/1990 Sb.)

Sankce jsou zde řešeny v § 11 "(1) Za přestupek lze uložit tyto sankce: a) napomenutí, b) pokutu, c) zákaz činnosti, d) propadnutí věci. (2) Sankci lze uložit samostatně nebo s jinou sankcí; napomenutí nelze uložit spolu s pokutou. (3) Od uložení sankce lze v rozhodnutí o přestupku upustit, jestliže k nápravě pachatele postačí samotné projednání přestupku." (Zákon č. 200/1990 Sb.)

12.5 Cíle projektu

Základním cílem projektu je zvýšení povědomí prodejců tabákových výrobků o povinnostech podle tabákového zákona, dále prosazování zákonnosti v této i jiných oblastech a s tím související podpora plnění úkolů obce, obecní policie a Policie ČR podle tabákového zákona.

12.6 Základní aktivity projektu

1. Inicievat informační schůzky s odpovědnými osobami zúčastněných subjektů a dohodnout pravidla a časový rámec spolupráce.
2. Vytvoření informačního letáku, určeného pro prodejce tabákových výrobků a potřeb.
3. Vytvoření jednoduchého manuálu krátké intervence pro policisty.

4. Distribuce letáků s edukací podle manuálu krátké intervence policisty MP Vsetín a Policie ČR.
5. Začlenění kontroly zákazu prodeje tabákových výrobků osobám mladším 18 let do činnosti hlídkové služby a v rámci plánovaných bezpečnostních akcí MP Vsetín a Policie ČR.
6. Plošná medializace kampaně a přenos do jiných měst a obcí ČR.

12.7 Cílová skupina projektu

Hlavní cílovou skupinou jsou prodejci tabákových výrobků a projekt byl realizován ve městě Vsetín.

12.8 Výstupy a hodnocená kritéria projektu

V první fázi bude provedena samotná distribuce letáků s krátkou intervencí. Policisté mohou zapsat zpětnou vazbu prodejců tabáku na aktivitu. Ve druhé fázi – kontrolní a represivní – lze vyhodnotit účinnost kampaně v rámci záchytu přestupků podle tabákového zákona v provozovnách, ve kterých došlo předtím k edukaci prodejců.

12.9 Medializace projektu

O připravovaný projekt a jeho výsledky projevila zájem tato média: MF Dnes, Deník, Lidové noviny, Jalovec, Právo a Parlamentní listy a další, včetně rozhlasových a televizních zpravodajství. Konkrétní mediální výstupy jsou prezentovány v další části této práce.

12.10 Partneři a spolupracující subjekty

Město Vsetín a Městská Policie Vsetín, Preventivní a informační oddělení Krajského ředitelství policie Zlínského kraje, Preventivní a informační oddělení Policie České republiky územní odbor Vsetín, Centrum pro léčbu závislosti na tabáku. Záštitu nad projektem převzal Mgr. Petr Kořenek, místostarosta města Vsetín, zodpovědný za oblast školství, kultury, cestovního ruchu a zdravotnictví.

12.11 Předpokládaný harmonogram projektu

Tabulka č. 1: Předpokládaný harmonogram projektu

30.11.2011	úvodní jednání realizačního týmu (prezentace projektu, návrhů letáků a manuálu, vytvoření struktury realizačního týmu, rozdělení a projednání aktivit a harmonogramu, nastavení komunikace, stanovení systému hodnocení)
Prosinec 2011	zpracování a tisk letáků a manuálu krátké intervence (zpracuje a dodá OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s.), odsouhlasení v organizacích partnerů, distribuce k partnerům
9.1.2012	jednání realizačního týmu a zahájení kampaně
9.2.2012	vyhodnocení kampaně, implementace aktivit kontroly a represe do výkonu činností obecní policie a Policie ČR, nastavení koordinace, spolupráce a sdílení výsledků
průběžně	medializace

(Vejrosta, 2011)

12.12 Rozpočet projektu

Celkový rozpočet projektu byl stanoven na částku 30 000,-Kč, kterou nezisková organizace OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s. zajistila z českých nadačních zdrojů a pokryla tím chod celého projektu. Partneři tedy kromě svých běžných provozních nákladů finančně nepřispívali na chod projektu.

Náklady projektu: Návrh, výroba a tisk letáků a manuálů krátké intervence, organizační výdaje sdružení.

12.13 Dokumenty vytvořené k projektu

- Projektový záměr
- Tabulka se záznamy záchytů, mapa města se záznamem situace
- Dokument Monitoring dodržování zákazu prodeje tabákových výrobků po edukační části projektu,..
- Oboustraný barevný leták Děti nekouří pro prodejce
- Brožurka Krátká intervence pro policisty
- Prezentace v programu Microsoft PowerPoint k prezentaci projektu partnerům

12.14 Plakát projektu

Pro projekt byl vytvořen plakát v koncové velikosti formát A5 pro distribuci prodejců policisty MP Vsetín a Policie ČR. V přední části plakátu je zobrazena krabička cigaret s názvem a popisem projektu, základní premisou projektu o zákazu prodeje cigaret osobám pod 18 let věku a dále s logy partner projektu.

Obr. 9. Přední strana plakátu.

Druhá strana plakátu již informuje cílovou skupinu, tedy prodejce tabáku o tom, jak postupovat při prodeji tabákových výrobků v případě pochybnosti ohledně věku kupujícího a dále informuje o správních deliktech při prodeji a sankcích, které mohou být uloženy. V závěru druhé strany byly přidány informace o kouření nejen dětí a kontakty na weby zabývající se kouřením a pomocí kuřákům.

DĚTI NEKOUŘÍ!

NEPRODÁVEJTE TABÁKOVÉ VÝROBKY A POTŘEBY OSOBÁM MLADŠÍM 18 LET

1. V případě pochybnosti o zletilosti zákazníka vždy žádejte předložení průkazu totožnosti.
2. Důrazně odmívejte žádosti osob mladších 18 let o prodej tabákových výrobků a potřeb.
3. V případě potřeby kontaktujte Městskou policii na lince 156 nebo Policii ČR na lince 158.

Správní delikty (výběr ze zákona):

- prodej tabákových výrobků nebo potřeb mimo stanovená místa,
- prodej tabákových výrobků nebo potřeb pomocí prodejního automatu, u kterého nelze vyloučit prodej osobě mladší 18 let,
- prodej, výroba nebo dovoz potravinářského výrobku nebo hračky, napodobující tvar a vzhled tabákového výrobku nebo potřeby,
- nezajištění osoby starší 18 let pro prodej tabákových výrobků a potřeb,
- prodej tabákových výrobků nebo potřeb osobě mladší 18 let,
- prodej jednotlivých cigaret nebo neuzavřeného jednotkového balení cigaret.

sankce 5 000 až 500 000 Kč a zákaz činnosti na dobu 2 let

VĚDĚLI JSTE, ŽE...

- x PRŮMĚRNÝ VĚK PRVNÍ CIGARETY U DĚTÍ JE 10 LET
- x ČTVRTINA DĚTÍ V ČR DENNĚ KOUŘÍ
- x 8 Z 10 DOSPĚLÝCH KUŘÁKŮ ZAČALO KOUŘIT V DĚTSTVÍ
- x KAŽDÝ DEN ZAČNE V ČR KOUŘIT 100 DĚTÍ
- x 80 % DROGOVÝCH ZÁVISLOSTÍ ZAČÍNÁ SPOLEČNÝM UŽÍVÁNÍM V PARTĚ
- x KAŽDOROČNĚ ZEMŘE NA NÁSLEDKY KOUŘENÍ 18 000 OSOB (ONKOLOGICKÉ, KARDIOVASKULÁRNÍ, PLICNÍ AJ. NEMOCI)

Informace na: www.dokurte.cz | www.kurakovaplice.cz

Obr. 10. Zadní strana plakátu.

12.15 Tabulka záchytů

Kvantitativní výzkum četnosti porušování pravidel prodeje dle tabákového zákona na území města Vsetín. Do výzkumu byla zařazena celá populace prodejců tabáku dle definice zákona č.379/2005 Sb. v katastru obce Vsetín. Samotný sběr dat, tedy pořadí a datum sledování konkrétních provozoven byl zvoleno na základě čísel přidělených jednotlivým provozovnám a jejich náhodném výběru generátorem náhodných čísel na počítači. Provozovny byly takto vybírány, dokud všechny neprošly sběrem dat, tedy pozorováním. Kritériem záznamu závisle proměnné bylo stanoveny nominálně, tedy i jediné porušení prodeje tabákového výrobku vedlo k záznamu v sledované provozovně. Vzhledem k nemožnosti ověřovat věk zákazníků provozoven například z jejich osobních dokladů, bylo jako nominální kritérium záznamu prodeje pod/nad 18 let věku, stanoveny: zcela zjevně vizuálně nesplňující věk plnoletosti (18 let).

Tabulka záchytů mapuje činnost dobrovolníků při sledování prodeje a výsledky tohoto šetření. Provozovny jsou v tabulce systematicky seřazeny dle umístění v místní části města. U každé provozovny je znakem **X** zaznamenáno minimálně jedno porušení tabákového zákona a případně textovou poznámkou o extrémním porušování tabákového zákona (zde v tabulce TZ) a dále je označeno místo s prodejním automatem.

Tabulka č. 2: Tabulka záchytů porušení tabákového zákona ve Vsetíně, stav k roku 2011.

PŘEHLED MÍST PRODEJE TABÁKOVÝCH VÝROBKŮ A POTŘEB VE SPRÁVNÍM OBVODU MĚSTA VSETÍN KE DNI 15.12.2011

Místní část	Č.	Provozovna	Adresa/upřesnění polohy	Poznámky / X = záchyt
Ohrada	1	Bar Poco Loco	Ohrada 1877 (na konci sídliště směrem na Ústí)	
	2	Čerpací stanice PHM Benzina	Generála Klapálka	
	3	Trafika	Turkmenská (u budovy „Skláře“)	
	4	Kuželna	Turkmenská (bar se zahrádkou směrem k Bečvě)	
	5	Finlandia Bar	Ohrada 1871 (v budově pošty)	
	6	Sport bar AGH Na Nové	Ohrada 1871 (v budově pošty)	X
	7	Potraviny Jednota	Ohrada 1852 (za budovou pošty do sídliště)	
	8	Kavárna Adriana	Ohrada 1863 (vedle potravin Jednota)	
	9	Hypermarket Albert	Generála Klapálka 300	
	10	Hypermarket Lidl	Generála Klapálka 798	
	11	Restaurace FANIKA	Ohrada 2052 (tribuna na fotbalovém stadionu Ohrada)	

Jasenice	12	Bistro Mr. Dolfa	Jasenice 2100 (bývalá vstupní vrátnice Zbrojovky)	
	13	Pivnice U Kovárny	Luh 1594 (naproti areálu OSAN na staré cestě)	
	14	Hotel a Restaurace „U Vychopňů“	Jasenice 596	
	15	Trafika	Jasenická 756 (u autobusové zastávky)	X
	16	Samuel Bar	Luh 1522 (v budově pošty)	
	17	Restaurace Prádelna	Luh 1830 (v sídlišti)	
	18	Pivnice Vagon	Luh 1522 (v budově pošty)	
	19	Potraviny	Jasenická 1795 (u základní školy)	
	20	Bowling Centrum Bonver	Stará cesta 1826 (u základní školy)	X
	21	Večerka	Jasenická 1246 (naproti bowlingu přes cestu)	
	22	Hypermarket Kaufland	Jasenická 301	
Sychrov	23	Bar Pod Pecníkem	Pod Pecníkem 1247 (u VaK, a.s.)	Prodejní automat X
	24	Herna Bar Max	Sychrov, parc. č. 712/3 (kotelna v sídlišti)	X
	25	Potraviny Jednota	Sychrov 56	
	26	Pivnice Eso	Sychrov 56	X
	27	Herna Bar Marylin	Sychrov 51	
	28	Restaurace Sychrov	Sychrov 53	
	29	Trafika Sychrov	vedle polyfunkční budovy Jednota, Sychrov 56	
	30	Hotel Nová Radnice	Horní náměstí 29	
	31	Herna Bar Paragraf	Horní náměstí 12 (v bloku s Okresním soudem)	
	32	Bar Monaco	Palackého 164 (v řadě nad restaurací Snaha)	
	33	Pivnice Černá Hora	Palackého 164 (stejná budova, 2. patro)	
	34	Restaurace Snaha	Palackého 167	
Horní a Dolní Jasenka	35	Čerpací stanice EUROOIL	Dolní Jasenka (pod minipivovarem Valášek)	
	36	Herna Bar Hrbová	Dolní Jasenka 328 (naproti ČS EUROOIL)	
	37	Rodinný minipivovar Valášek	Dolní Jasenka 190	
	38	Snack Bar „U Suelin“	Dolní Jasenka 873 (polyfunkční budova v sídlišti)	X
	39	Bar „U Matesa“	Horní Jasenka 113 (u hlavní cesty, naproti Moštárny)	
	40	Restaurace Moštárna	Jasenka 267	

Směr Lázky a Vesník	41	Restaurace „U Trpaslíka“	Pod Zakopaniců 269	
	42	Kavárna Pod Klenbou	Pod Zakopaniců 736	
	43	Restaurace u Berty	4. května 272	
	44	Bar a pizzerie Lásky	Lázky 698 (v areálu LPG stanice)	X
	45	ČS Slovnaft	Bobrky 457 (směr Vsetín – Valašské Meziříčí)	
	46	ČS Autoservis Bobrky	Bobrky 495 (směr Valašské Meziříčí – Vsetín)	
Trávníky	47	Bar Napoleon	Jiráskova 340 (v budově Městských lázní)	
	48	Herna Bar Korzár	Jiráskova 1129 (samostatný rodinný dům)	
	49	Potravin Jednota (COOP Discont)	Školní 1893	
	50	Pivnice a Restaurace Bečva (učňovské středisko)	Školní 1824	
	51	Trafika	Školní (naproti holičství Eny)	X
	52	Trafika	J. Sousedíka (naproti lékařů-psychiatrů a optiků)	
	53	Večerka (u papírnictví)	Zelená 1730 (za rohem od papírnictví Olšák)	
	54	Trafika (naproti VKCI)	Jiráskova (na rohu ulice Jiráskova a Dělnická)	X
	55	Herna Bar Turbína	Školní 1893	
	56	Herna Bar Pekárna	Jiráskova 2062	X
Rybníky	57	Herna Bar Amerika	Benátky 907	
	58	Trafika	Na Hrázi (u potravin Jednota)	
	59	Potravin Jednota	Benátky 1578	
	60	Trafika	Štěpánská (vedle Kohútka)	X
	61	Večerka	Družstevní 1602 (ASTRA komplex)	
	62	Herna Kohútek	Štěpánská 904	
	63	Penny Market	Štěpánská 192	
	64	Restaurace V Zátíší	Potůčky 179	
	65	Čerpací stanice Shell	Rokytnice 282	
	66	Bar „U Břízů“	Rokytnice 278 (vedle ČS Shell)	
	67	Snack bar Zimní stadion	Na Lapači 394 (Zimní stadion)	X
	68	Pivnice Eso	Na Lapači 247 (Sportovní hala)	X
	69	Restaurace Náhon	U Křivačkárný 859	

Rokytnice a Na Lapači	70	Herna Bar Rotunda	Okružní 198 (polyfunkční budova Okružní ul.)	Prodejní automat X
	71	ORIO Bar	Okružní 204 (polyfunkční budova Okružní ul.)	X
	72	Pivnice U Draka	Okružní 205 (polyfunkční budova Okružní ul.)	X
	73	Potraviny Navrátilová	Okružní 200 (polyfunkční budova Okružní ul.)	
	74	Trafika v sídlišti	Okružní (v sídlišti, poblíž Mateřské školky)	X
	75	Restaurace Kotovo	Rokytnice 413 (polyfunkční budova s poštou)	
	76	Trafika Kotovo	Rokytnice 413 (polyfunkční budova s poštou)	
	77	Potraviny Kotovo	Rokytnice 413 (polyfunkční budova s poštou)	
	78	Potraviny Nevolovi	Rokytnice 149 (naproti mostu do sídliště)	
	79	PEPE Restaurant	Rokytnice 13 (naproti hasičské zbrojnice)	
	80	Potraviny JANA	Rokytnice 344	
	81	Čerpací stanice Unicorn	Rokytnice (za Irisou)	
Centrum	82	Trafika	Štěpánská – železniční přechod Trávníky/Rybníky	X (extrémní porušování TZ)
	83	Trafika	Nádražní (za budovou VZP)	X (extrémní porušování TZ)
	84	Pizzerie KARIBIC	Smetanova 841 (komplex budovy VZP)	
	85	Restaurace U Krbu	Václavkova 763 (vedle komplexu budovy VZP)	
	86	Pivnice U Sumca	Smetanova 1007 (pasáž – směrem k ulici Nádražní)	
	87	Zahrádka u Restaurace Na Špici	Žerotínova 805 (směrem do ulice Nádražní)	X
	88	Restaurace Na Špici	Žerotínova 805 (směrem do ulice Nádražní)	
	89	Trafika Relay	Nádraží ČD, Nádražní 648	
	90	Bufet	Nádraží ČD, Nádražní 648	X
	91	Trafika	roh Nádražní a U Hřiště (u autobusového nádraží)	X
	92	Trafika	Nemocniční/Nádražní (u polikliniky)	
	93	Bufet v poliklinice	Nemocniční 945 (budova polikliniky)	
	94	Bufet v nemocnici	Nemocniční 955 (areál nemocnice)	
	95	Pizzerie Al Capone	Smetanova 266 (polyfunkční budova Kostka škola)	X
	96	Bar TIPSPORT	Smetanova 1131 („náměstí“ U Růžičků)	

	97	Bar Ivanka	Smetanova 969 (naproti Lékárny u Bílého Orla)	
	98	Restaurace Na Papírni	Smetanova 1057 (naproti Lékárny u Bílého Orla)	
	99	Potraviny Jednota	Smetanova 980 (naproti Lékárny u Bílého Orla)	
	100	Koloniál Bambuch	Smetanova 1447	
	101	Trafika	Smetanova (vedle koloniálu Bambuch, u Věžáku)	X
	102	Trafika	Smetanova (u ČSOB)	X
	103	Pizzerie V Patře	Smetanova 1265	
	104	Hotel Britannia	Žerotínova 923 (naproti ČSOB)	
	105	Herna Bar Fénix	Smetanova 1137	
	106	Café Bar Victoria	Smetanova 1007 (pasáž)	X
	107	Restaurace Černá Hora	Smetanova 1007 (pasáž)	
	108	Bar Monika	Smetanova 992 (roh Smetanovy a Žerotínovy)	
Centrum	109	Potraviny Jednota	Smetanova 1110 (budova Jednota, Finanční úřad, ad.)	
	110	Restaurace U Kamenného sklípku	Smetanova 970 (vchod do sklepa ze dvora)	
	111	Bar Picollo	Žerotínova 1114 (vstupní hala)	
	112	Pizzerie SOLUTIO	Žerotínova 1114 (restaurace za Barem Picollo)	
	113	Herna Bar Fénix	Žerotínova 1114 (směrem do Náměstí Svobody)	Prodejní automat X (extrémní porušování TZ)
	114	Asijská restaurace Dragoon	Žerotínova 1114 (směrem do Náměstí Svobody)	
	115	Trafika	Žerotínova 1114 (směrem do Náměstí Svobody)	X
	116	Pizzerie Lásky	Žerotínova 1114 (směrem do dvora a k ulici Smetanova)	X
	117	Pivnice Beseda	Svárov 671 (Besední dům)	X
	118	Pizzerie Beseda	Svárov 671 (Besední dům)	X
	119	Supermarket Albert	Na Příkopě 814 (polyfunkční budova)	
	120	Herna Bar Král	Na Příkopě 814 (přístup od kruhového objezdu)	
	121	Herna Bar Rio	Mostecká 1097 (naproti Sokolovny)	
	122	Herna Bar Rosé	Mostecká 356 (v patře, naproti Sokolovny)	
	123	Bufet	Mostecká 367 (budova sokolovny, u bazénu)	
	124	3 Opice	Mostecká 326 (Lidový dům)	Prodejní automat X
	125	Trafika	Dolní náměstí (vedle železářství Kumbár)	
	126	Restaurace U Tří slunečnic	Dolní náměstí 307	

	127	Restaurace U Iva	Dolní náměstí 308	Prodejní automat X
	128	Hotel Magistr	Dolní náměstí 345	
	129	Potravin y u Dědiců	Dolní náměstí 346	
	130	Denní bar Trezor	Mostecká 364 (přízemí budovy Komerční banky)	
	131	Hotel Pančava, Pizzerie Millenium	Svárov 323	Prodejní automat X
	132	Trafika	Svárov (před kinem Vatra)	X
	133	Restaurace Dům kultury	Svárov 1055	X
	134	Snack Bar Dům kultury	Svárov 1055	X
Centrum	135	Cukrárna	Smetanova 1484 (přízemí Věžáku)	X
	136	Cukrárna Pohoda	Na Příkopě 979 (naproti supermarketu Albert)	
	137	Kuku Bar	Na Příkopě 979 (naproti supermarketu Albert)	
	138	Hospoda U Marka	Tyršova 1434 (vedle fotbalového stadionu)	X
	139	Trafika	Tyršova (u vchodu do fotbalového stadionu)	X
	140	Bar	Tyršova 1434 (vedle fotbalového stadionu)	

Ve 41 případech ze 140 sledovaných provozoven byl zaznamenán záchyt porušování zákazu prodeje tabákových výrobků a potřeb osobám mladším 18 let, tedy 29,3 % prodejců nedodrží tabákový zákon.

12.16 Manuál krátké intervence

Krátké intervence jsou definované praktické postupy, které vedou k rozpoznání míry problému a motivují k aktivní nápravě. Účinnost byla prokázána a metodika byla v ČR ověřena. Krátké intervence splňují požadavek na nízké náklady, snadnou dostupnost a efektivitu. Metodiku je vhodné aplikovat nejen u škodlivého pití alkoholu, ale i u dalších prvků životního stylu, jako je nevhodná výživa, kuřáctví, nedostatečná tělesná aktivita aj. (URL 22)

Pro intervenující policisty MP Vsetín a Policie ČR byl vytvořen jednoduchý manuál krátké intervence, aby se zvýšila efektivita jejich zásahu u prodejců. Manuál je v podstatě jeden list formátu A5, kde titulní strana obsahuje informace o projektu a o partnerech projektu na projektu spolupracujících. Zadní strana obsahuje klasickou krátkou 5P intervenci zaměřenou na porušování zákazu prodeje. Jednoduchou formou jsou tu popsány situace kolem prodeje cigaret a jejich řešení.

Jako první je zde část **Ptát se**. Zde má policista v nabídce několik otázek k prodeji cigaret :

Požadují na Vás osoby mladší 18 let prodej tabákových výrobků a potřeb?

Pokud ano, jaké a jak často? (krabičky cigaret, kusové cigarety, volný tabák, doutníky, cigaretové papírky a filtry)

Za jakých podmínek byste zřejmě prodal/a tabákové výrobky či potřeby osobě, o níž máte pochybnost, že je starší 18 let? (příklady důvodů: písemná žádost od rodičů, občanský průkaz, atd.)

Jaký postoj k prodeji tabákových výrobků a potřeb mladistvým má majitel provozovny?

Znáte správné delikty a sankce za prodej tabákových výrobků a potřeb mladistvým?

(Verosta, Habarta, 2012)

V další části **Poradit a informovat**, zde má policista informovat o tabákovém zákoně (zákon č. 379/2005 Sb.), kde ho najít a radu prodejci, aby si pečlivě přečetl projektový leták, který mu policista tímto předá.

V nejobsáhlejší části **Podpořit cíl**, je řada příkladů jak odmítat prodej cigaret mladistvým a to, že mohou při pochybnosti ohledně věku kupujícího si vyžádat doklad totožnosti.

Vždy odmítejte žádost o prodej tabákových výrobků a potřeb osobám, u kterých máte pochybnost o jejich zletilosti (věk 18 let), **Vždy žádejte** v takových případech předložení průkazu totožnosti.

Příklady metod odmítání prodeje tabákových výrobků a potřeb mladistvým – komunikujte rázně a bez emocí, nenechte se vyprovokovat, nediskutujte o důvodech:

Rázněm a jasným gestem a tónem hlasu: **“NE! Pokud nemáš 18 let, neprodám!”**.

Nereagujte vysvětlováním důvodů na opakované naléhání, prosby či vyhrůžky. **„Ne nejde to, ne nejde to, ne nejde to...”** (princip přeskakující gramofonové desky).

Zdůrazněte: **„Nemůžu ti prodat cigarety bez ověření věku, je to zakázané a dostal/a bych velkou pokutu“**.

Převedte řeč jinam: **„Kup si raději žvýkačku nebo časopis“**.

Protiútok jako odmítnutí: **„Neprodám ti cigarety, běž pryč!“**.

Definitivní odmítnutí: **„Tady Ti žádné cigarety nikdo neprodá!“** nebo **„Nic Ti neprodám a Ty bys měl toho kouření rychle nechat!“**.

(Verosta, Habarta, 2012)

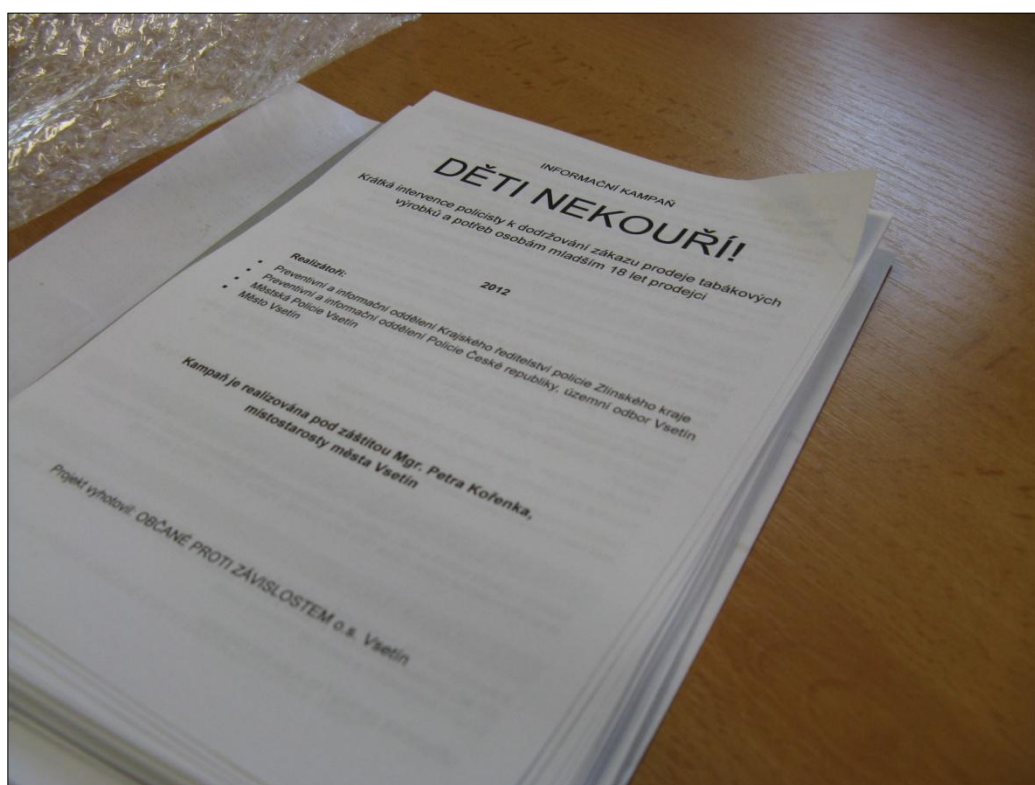
V posledních dvou částech krátké intervence **Podat pomocnou ruku a Plánovat kontrolu** jsou informace o možnosti se policistů kdykoliv na toto téma na něco zeptat a poradit se a také informace o budoucí kontrole dodržování výše zmíněných zákonných norem.

12.17 Průběh projektu

Po úvodních schůzkách a telefonických informacích o projektu se 1.2.2012 konala v zasedací místnosti Městského úřadu Vsetín koordinační schůze všech partnerů projektu. Tady při příležitosti předání projektových plakátů a manuálu krátké intervence se sešli zástupci neziskové organizace OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s. se zástupci Města Vsetín, Městské policie Vsetín a Preventivního a informačního oddělení Krajského ředitelství policie Zlínského kraje a Preventivního a informačního oddělení Policie České republiky územní odbor Vsetín.

Všichni partneři se o projektu vyjádřili velmi pozitivně a zavázali se jej naplnit. Členové neziskové organizace byli policisty informováni, že samotná edukační i represivní část projektu bude realizována v nejkratší možné době, dle technických, personálních a taktických možností a pravidel práce policie. Zástupci neziskové organizace se zavázali znovu ověřit stav prodeje cigaret na území města po proběhlé edukační části projektu a vypracovat o tom zprávu pro partnery projektu.

Zástupci Městské policie Vsetín se ještě následně setkali se zástupci Policie České republiky z důvodů koordinace aktivit na projektu.

Obr. 11. Titulní strana manuálu krátké intervence (foto autor)

Obr. 12. Partneři projektu při předání plakátů a manuálů (foto autor)

12.18 Edukační a informační část projektu

Policisté Policie ČR a strážníci Městské policie Vsetín od února 2012 prováděli systematické oslovování prodejců tabákových výrobků podle plánu projektu.

V únoru začala distribuce letáků. Policisté a strážníci při oslovení prodávачů zdůrazňovali možné případy jejich protiprávního jednání v souvislosti s prodejem tabákových výrobků dětem a také škodlivé účinky kouření na dětský organismus. Tato fáze projektu byla chápána spíše jako informativní, podání pomocné ruky prodejcům, aby dokázali při prodeji odmítnout děti a vysvětlili jim stinné stránky jejich chování. (URL 23)

Obr. 13. Policista při edukační části projektu (URL 23)

12.19 Monitoring dodržování zákazu prodeje tabákových výrobků

Po proběhlé informační a edukační části projektu členové neziskové organizace opět zkontrolovali stav prodeje stejnou metodikou jako v předchozím případě. Výstupem této kontroly byl pak dokument "Monitoring dodržování zákazu prodeje tabákových výrobků a potřeb osobám mladším 18 let v místech prodeje ve správním obvodu města Vsetín - *ex post* po realizaci informačně preventivní kampaně Policie ČR a Městské policie Vsetín".

Tato kontrola byla provedena ve dnech 22. – 31.3.2012 v různých denních hodinách.

V následující tabulce jsou zaznamenány případy opětovného porušení povinností prodejců tabákových výrobků.

Tabulka 3. Monitoring dodržování zákazu prodeje tabákových výrobků

Místní část	Provozovna	Adresa	Správní delikt
Jasenice	Trafika	Jasenická 756 (u autobusové zastávky)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
Sychrov	Pivnice Eso	Sychrov 56	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	Trafika	vedle budovy Jednota, Sychrov 56	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
Horní a Dolní Jasenka	Snack Bar „U Suelin“	Dolní Jasenka 873 (v sídlišti)	prodej tabáku, kusovek a piva osobám mladším 18 let
Trávníky	Trafika	Školní (naproti holičství Eny)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	Trafika (naproti VKCI)	Jiráskova (na rohu ulice Jiráskova a Dělnická)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
Rybníky	Trafika	Štěpánská (vedle Kohútku)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
Rokytnice	Herna Bar Rotunda	Okružní 198 (polyfunkční budova Okružní ul.)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	Trafika v sídlišti	Okružní (v sídlišti, poblíž Mateřské školy)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
Centrum	(E) Trafika	Štěpánská – železniční přechod Trávníky/Rybníky	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	(E) Trafika	Nádražní (za budovou VZP)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	Trafika	roh Nádražní a U Hřiště (u autobusového nádraží)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	Herna Bar Fénix	Žerotínova 1114 (směrem do Náměstí Svobody)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	Trafika	Svárov (před kinem Vatra)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	Hospoda U Marka	Tyršova 1434 (vedle fotbalového stadionu)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let
	Trafika	Tyršova (u vchodu do fotbalového stadionu)	prodej tabáku a kusovek osobám mladším 18 let

Extrémně početné porušování tabákového zákona je v tabulce označeno symbolem (E), a jedná se o desítky případů prodeje dětem od 9 let (dotazem) denně!

Na všech monitorovaných místech byly vyvěšeny plakáty kampaně „Děti nekouří!“.

(Verosta, 2012)

Výsledkem druhého měření je 16 případů porušení zákona č.379/2005 Sb. z celé populace 140 sledovaných prodejců, tedy pokles na 11,4 % z původních 29,3 %, což je pokles o 17,9 % po intervenci Policie ČR v edukační části projektu.

Další průzkum provedený na konci března ukázal fakt, že v mnoha případech upozornění nepostačilo. I z tohoto důvodu bude následovat již represivní fáze projektu, kdy zjištěné prohřešky prodejců budou řešeny v rámci výše uvedených zákonů. (URL 23)

12.20 Kontrolní a represivní část projektu

Na začátku školního roku v září 2012, provedli policisté v civilu kontrolu provozoven ve Vsetíně na dodržování tabákového zákona.

Další fází projektu, o které trafikanti rovněž věděli, byla fáze represivní, která se realizovala právě dnes, kdy již běží školní rok a žáci středních, mnohdy i základních škol, při cestě do školských zařízení se v trafikách zastavují a cigarety někdy úspěšně, někdy neúspěšně kupují. Spolu se strážníky městské policie jsme obsadili několik trafik ve Vsetíně a na zákaz prodeje cigaret jsme dohlíželi. (URL 24)

Vzhledem k březnovému průzkumu neziskové organizace dopadla policejní kontrola nečekaně dobře. Policisté zachytili porušení tabákového zákona jen v jednom stánku a s provozovatelkou bude zahájeno správní řízení. Policií ČR bylo tedy prokázáno, že 0,7% prodejců se dopustilo porušení tabákového zákona z celé populace 140 prodejců tabákových výrobků na území města Vsetín.

V jednom novinovém stánku v centru Vsetína jsme přistihli prodavačku, která opakovaně cigarety mládeži prodala. Konkrétně se jednalo o chlapce ve věku 17 let. Ženu jsme k jejímu jednání vyslechli a přestupek zadokumentovali. Ve správním řízení jí jako provozovatelce hrozí pokuta od 50-500 tisíc korun a až dva roky zákaz činnosti. Oznámení o prodeji cigaret dvěma chlapcům jsme zaslali i na oddělení sociálně právní ochrany dětí. Kontroly zaměřené na prodej tabákových výrobků budou i nadále pokračovat. (URL 24)

Obr. 14. Policisté při kontrolní části projektu. (URL 24)

12.21 Diskuze

Pilotní projekt spolupráce neziskové organizace s Policií České republiky na prosazení práva v oblasti zákona č.379/2005 Sb."tabákového zákona" ve Vsetíně, přinesl velice zajímavý dopad na prodej tabákových výrobků v tomto městě. V období před zahájením projektu téměř třetina prodejců (29,3 %) nerespektovala, nebo vědomě ignorovala zákaz prodeje tabákových výrobků dětem a mladistvým, kteří nedovršili 18 let věku. V první hypotéze jsem předpokládal, že edukační část projektu nebude mít na prodejce velký vliv a že porušování zákona klesne o 5%. Edukační část projektu měla zjevně větší než předpokládaný efekt. Porušování zákazu prodeje tabáku dětem a mladistvým kleslo o 17,9 % tedy na 11,4 % prodejců z celkové populace. V druhé hypotéze jsem předpokládal, že se situace rychle vrátí na původní úroveň porušování zákona a policisté zachytí opět přibližně třetinu prodejců při porušení zákona. Ani zde se předpoklad nepotvrdil. Policie ČR vykazala pouze jednoho zachyceného prodejce při porušení zákona, tedy 0,7% z celkové populace prodejců. Jde o pokles o 97,6 % ze všech dříve zjištěných porušovatelů zákona. Dopad

projektu se tak zdá být veliký. Jedinou otázkou je metodologická kompatibilita práce neziskové organizace a Policie ČR. Práci neziskové organizace jsem již v této práci popsal. Detaily práce policie bohužel nebyly z taktických a bezpečnostních důvodů zveřejněny.

Silné stránky projektu: Spolupráce veřejnosti s výkonnou mocí státu na prosazení práva se mi zdá velmi efektivní. Místní obyvatelé jsou odborníci na místní problémy a velmi často je dokáží neefektivněji pojmenovat a napomoci vyřešit. Intervence samotných občanů, i když sdružených do občanského sdružení, by jistě neměla takový dopad, jako stejný zásah uniformovaného policisty s jeho pravomocemi a psychologickým efektem jeho funkce. V tomto projektu se síla místních odborníků a pořádkových sil státu jasně projevila. Spojené úsilí synergicky vede k lepším výsledkům. Projekt svým obsahem nasměroval pozornost Policie ČR na toto téma a dle vyjádření policejních zástupců, bude policie v rámci svých aktivit na něj volně navazovat a pokračovat v něm.

Slabé stránky projektu: Jde o spolupráci subjektů, které mají velmi rozdílnou pravomoc, zaměření i metodologické a bezpečnostní zásady. V tomto projektu to pro neziskovou organizaci znamenalo vypracovat polovinu projektu a na další část projektu již nemít žádný vliv, ani informace o jeho průběhu, o dalším načasování a v podstatě ani o jeho výsledku. Metodologické rozdíly mohou proto zkreslit výsledky projektu a je zde nebezpečí demotivace na straně pracovníků spolupracující organizace (neziskové organizace). Spolupráce s policií na odhalování porušování zákona může být také částí veřejnosti negativně vnímána a organizace spolupracující s policií může za to nést následky v oblasti veřejného mínění. Také osoby dotčené projektem (prodejci) a jejich blízcí mohou vytvářet negativní tlak na jednotlivé pracovníky a organizaci samotnou.

Budoucí vývoj: Tento projekt je první svého druhu a jistě může být příkladem dobré praxe pro další organizace i pro policii v jiných oblastech ČR. Zástupkyně Preventivního a informačního oddělení Krajského ředitelství policie Zlínského kraje vyjádřila zájem projekt tohoto typu aplikovat i v jiných městech Zlínského kraje. Je docela dobře možné, že nějaká organizace zabývající se adiktologickými aktivitami, zaměří podobný projekt na další legální drogu, kterou je alkohol. Podávání alkoholu mladistvým je také dlouhou dobu problém, se kterým se nejen ve sdělovacích prostředcích, často setkáváme. Občané si své prostředí k životu musí vědomě budovat a toto je jednou z cest jak toho dosáhnout.

12.22 Závěr

Kouření se stalo globální epidemií. Tabákové výrobky ničí svým uživatelům zdraví a život sníženou výkonností, chorobami, invaliditou a předčasným úmrtím.

V dnešní době je kouření tabáku velmi rozšířené u mladé generace, proto je třeba děti vhodnou formou informovat o rizicích kouření, ovlivnit jejich postoje a chování v každodenním životě. V oblasti prevence kouření dětí a mládeže mají nejdůležitější postavení rodiče a učitelé, kteří usilují o zdravý vývoj dětí a mládeže. Je zřejmé, že účinnost preventivních aktivit je větší, spolupracují-li různé složky společnosti na strategii snižování nabídky tabákových výrobků a snižování poptávky po nich.

Poptávku po tabákových výrobcích snižuje pravidelná a kvalitní preventivní práce v rodině, ve škole a práce společností pro prevenci a léčbu závislosti na tabáku.

Snižování nabídky ovlivňuje hlavně stát a jeho orgány. Stát také vydává zákonná protikuřácká opatření jako je „tabákový zákon“, omezení prodeje tabákových výrobků, zákon o zvýšení cen tabákových výrobků, zákaz kouření na veřejných místech atd. Jsou-li tato zákonná opatření státu obcházena, ignorována nebo dokonce vědomně porušována, je v zájmu celé společnosti spojit síly a zamezit tomu. V moderním demokratickém státě by občanská společnost měla aktivně zlepšovat kvalitu života v komunitě. Pokud se podaří kvalitně propojit aktivity státních orgánů, orgánů územní samosprávy a veřejnosti, nemusí být vymahatelnost práva v České republice takovým problémem. Tento pilotní projekt je prvním krůčkem v této oblasti v adiktologii, v oblasti legálních drog a kouření tabáku.

Je v zájmu celé společnosti zastavit epidemií dětského kuřáctví. Děti jsou naše budoucnost. Jinou nemáme, tak si ji musíme chránit.

Zákon zní totiž jasně: § 6 (1) „Prodávat tabákové výrobky osobám mladším 18 let se zakazuje.“ (Zákon č. 379/2005 Sb.)

Na závěr bych zde rád citoval obsah emailu od Policie České republiky územní odbor Vsetín, který hodnotí celý projekt.

Hodnocení projektu z hlediska policie:

Z preventivního hlediska se jednalo o projekt, který poukázal na problém prodeje a podávání tabákových výrobků osobám mladším 18 let. V první fázi oslovení prodejci a provozovatelé byli v některých případech překvapeni sankcemi, které je mohou postihnout. V represivní části projektu jsme odhalili jeden případ prodeje cigaret a jelikož se jednalo o provozovatelku, přestupek jsme oznámili do správního řízení, kde jí hrozí pokuta až 500 000 korun.

Spolupráci na tomto projektu jsme přivítali, protože je to oblast, které je potřeba se věnovat, jelikož kouření tabákových výrobků je u mladých lidí velmi rozšířeno a nevnímají jeho nebezpečí. Proto namátková kontrola prodeje pokračuje i po skončení projektu.

S pozdravem

por. Mgr. Lenka Javorková
tisková mluvčí

(email ze dne 12.7.2013)

12.23 Seznam literatury

- Hajný, M. (2001). O rodičích, dětech a drogách. Praha : Grada Publishing, s. 136.
- Hořejší, J. (1997). Kouření je nemoc přitahující nemoci. Remedia Populi, 5/97, s. 5 – 11.
- Jha, P., & Chaloupka F. J. (2004). Jak zvládnout kuřáckou epidemii. Praha, Státní zdravotní ústav, s. 117.
- Králíková, E. (2003). Tabák a závislost na tabáku. In Drogy a drogové závislosti. První vydání. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 205, s. 207 a 210.
- Králíková, E., & Kozák J. T. (2003). Jak přestat kouřit. Praha, Maxdorf, s. 130.
- Kozák, J. T., (1993). Rizikový faktor kouření. První vydání, Praha: KPK., s. 54, s. 59, s. 60, s. 220.
- Loucká, P. (2004). Z historie kouření. Vesmír, s. 30 – 31, s. 83.
- Novák, M. (1980). O kouření. Praha, Avicenum, s. 67, s. 112, s. 113, s. 163
- Nešpor, K., & Csémy, L. (2003). Alkohol, drogy a vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je rozpoznávat, jak je zvládat. 5. revidované vydání. Praha, Sportpropag, s.11.
- Presl, J. (1995). Drogová závislost. 2. rozšířené vydání. Praha: Maxdorf, s. 47, s. 48, s. 51., s. 52.
- Sovinová, H., & Csémy, L. (2003). Kouření cigaret a pití alkoholu v České republice. Praha: Státní zdravotní ústav, s. 96.
- Svobodová, A., & Kozák, J.(1990). Mládež a kouření, Praha: Ústav zdrav. výchovy s. 7.
- Štablová, R. (1997). Drogy, kriminalita a prevence. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, s. 214.
- Tyler, A. (2000). Drogy v ulicích. Praha: Ivo Železný, s. 427.
- Urban, E. (1973). Toxikománie. Praha: Avicenum, s. 44, s. 153.
- Vejrosta, P. (2011). Projektová záměr Děti nekouří. Vsetín: OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s.
- Verosta, P., & Habarta, J. (2012). Manuál krátké intervence. Vsetín: OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s.

Verosta, P. (2012). Monitoring tabák Vsetín. Vsetín: OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s.

Zelený, M. (1994). Indiánská encyklopedie. Praha: Albatros, s. 255.

Zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami

Zákon č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

12.24 Internetové zdroje

URL 1:

<http://www.koureni.xf.cz> Stránky o kouření (2013, Červen 22)

Retrieved from http://www.koureni.xf.cz/index.php?site=neco_o

URL 2:

Webové stránky Kuřákova plíce, MUDr. Zbyněk Mlčoch (2013, Červen 22)

Retrieved from http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/zajimavosti-a-statistiky/statistiky-tykajici-se-koureni/10-statistiky-tykajici-se-koureni-cigaret.html

URL 3:

Wikipedie, otevřená internetová encyklopedie. (2013, Červen 18). (Heslo Tabák).

Retrieved from <http://cs.wikipedia.org/wiki/Tab%C3%A1k>

URL 4:

CEVRO Liberálně konzervativní akademie (2013, Červen 16)

Retrieved from

http://www.cevro.cz/web_files/soubory/198260/198380_D_cs_14denik2008_02.pdf

URL 5:

ENCYKLOPEDIE PSYCHOTROPNÍCH ROSTLIN (2013, Červen 12)

Retrieved from http://www.biotox.cz/enpsyro/pi3rnic_0.html

URL 6: Webové stránky Kuřákova plíce, MUDr. Zbyněk Mlčoch (2013, Červen 22)

Retrieved from http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/kurak-a-koureni/kourici-celebrity-a-vip/133-slavne-osobnosti-celebrity-vip-a-koureni-cigaret.html

URL 7: Webová stránky Atlas kuřáků (2013, Červen 20)

Retrieved from <http://www.uh.cz/smoke/>

URL 8: Webové stránky Kuřákova plíce, MUDr. Zbyněk Mlčoch (2013, Červen 22)

Retrieved from http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/kurak-a-koureni/napisy-na-krabickach/38-zakon-prikazujici-uvadet-napisy-na-krabicky-od-cigaret.html

URL 9: Webové stránky Kuřákova plíce, MUDr. Zbyněk Mlčoch (2013, Červen 22)
Retrieved from http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/kurak-a-koureni/napisy-na-krabickach/37-napisy-na-krabickach-od-cigaret-kompletni-seznam.html Obrázky 1.- 6.

URL 10: Webové stránky České televize (2013, Červen 2)
Retrieved from <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/212411058271130/obsah/232516-australie-zavadi-jednotne-obaly-cigaret/>

URL 11: Webové stránky Českého rozhlasu (2013, Červen 2)
Retrieved from <http://www.rozhlas.cz/zpravy/asieaustralie/zprava/1144327>

URL 12: Webové stránky informačního serveru 3 NEWS (2013, Červen 22)
Retrieved from <http://cdn.3news.co.nz/3news/AM/2012/4/19/251110/cigarettepackswarningreut.jpg>

URL 13: Webové stránky Designyoutrust.com - Blog o designu (2013, Červen 13)
Retrieved from <http://designyoutrust.com/wp-content/uploads/2012/12/17.jpg>

URL 14: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (2013, Červen 18) Retrieved from http://www.drogy-info.cz/index.php/pomoc_a_podpora/prevence/zakladni_pojmy_z_oblasti_primarni_drogove_prevence_souhrn

URL15: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (2013, Červen 15)
Retrieved from http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vestniky/vest_MSMT_11_2007.pdf

URL 16: Wikipedie, otevřená internetová encyklopedie. (2013, Červen 18)
Retrieved from http://cs.wikipedia.org/wiki/Sv%C4%9Btov%C3%A1_zdravotnick%C3%A1_organizace

URL 17: Světová zdravotnická organizace (2013, Červen 18)
Retrieved from <http://www.who.cz/index.php/zaklinfo>

URL 18: Světová zdravotnická organizace (2013, Červen 18)
Retrieved from <http://www.who.cz/index.php/20-nezarazeno/54-prezident-vaclav-klaus-podepsal-ramcovou-umluvu-o-kontrolu-tabaku>

URL 19: Společnost pro léčbu závislosti na tabáku (2013, Červen 18)

Retrieved from

http://www.slzt.cz/dokumenty/ramocova_umluva_o_kontrolu_tabaku.doc

URL 20: Informační centrum OSN v Praze (2013, Červen 8)

Retrieved from <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

URL 21: Wikipedie, otevřená internetová encyklopedie. (2013, Červen 18)

Retrieved from

http://cs.wikipedia.org/wiki/Sv%C4%9Btov%C3%BD_den_bez_tab%C3%A1ku

URL 22: Státní zdravotní ústav (2013, Červen 10)

Retrieved from <http://www.kratkeintervence.cz/>

URL 23: Město Vsetín (2013, Červen 11)

Retrieved from <http://www.mestovsetin.cz/deti-nekouri-preventivni-projekt-zamereny-na-nedovoleny-prodej-tabakovych-vyrobku-detem-ve-meste/d-504405>

URL 24: Webové stránky TV Beskyd s.r.o. (2013, Červen 11)

Retrieved from <http://www.tvbeskyd.cz/cz/10-vsetin/1-krimi--ve-vsetine-probeh-zatah-na-prodejce-cigaret.html?idv=3640>

12.25 Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Předpokládaný harmonogram projektu .....Strana 41.

Tabulka č. 2: Tabulka záchyťů porušení tabákového zákona ve Vsetíně, stav rok 2011. ....Strana 44. – 49.

Tabulka č. 3: Monitoring dodržování zákazu prodeje tabákových výrobků.....Strana 54.

12.26 Seznam obrázků

Obrázek 1.- 6.....Strana 25.-26.

Obrázek 7.- 8.....Strana 27.

Obrázek 9 Přední strana plakátu.....Strana 42.

Obrázek 10 Zadní strana plakátu.....Strana 43.

Obrázek 11 Titulní strana manuálu krátké intervence.....Strana 51.

Obrázek 12 Partneři projektu při předání plakátů a manuálů.....Strana 52.

Obrázek 13 Policista při edukační části projektu.....Strana 53.

Obrázek 14 Policisté při kontrolní části projektu.....Strana 56.